

Goran Tomašević

KAZNENO PROCESNO PRAVO

O P Ć I D I O

P R E G L E D P R E D A V A N J A

(zimski semestar 2007/2008)

Pravni fakultet u Splitu
Zavod za kaznenopravna i kriminološka istraživanja "Ivan Vučetić"
2008. godina

KAZNENO PROCESNO PRAVO**OPĆI DIO****PREGLED PREDAVANJA (2007. - 2008.)***S a d r Ź a j :***I. DIO: UVODNA IZLAGANJA**I. poglavlje: *Kazneno procesno pravo i kazneni postupak*

1. Kazneno pravo u širem smislu riječi	9
2. Kazneni postupak	9
3. Kazneno procesno pravo	10
4. Odnos kaznenog postupka i kaznenog procesnog prava	10
5. Neka teorijska stajališta o pojmu kaznenog postupka	10
6. Znanost kaznenog procesnog prava	11

II. poglavlje: *Neki temeljni procesni pojmovi*

7. Procesne radnje	11
8. Općenito o tijeku kaznenog postupka	14
9. Kazneno-procesni subjekti	14
10. Kaznena stvar (<i>causa criminalis</i>)	14

III. poglavlje: *Odnos kaznenog procesnog prava prema
drugim srodnim granama prava*

11. Odnos kaznenog procesnog (formalnog) i kaznenog (materijalnog) prava	15
12. Kazneno procesno i ustavno pravo	15
13. Kazneno procesno i građansko procesno pravo	16

IV. poglavlje: Kratki pregled povijesnog razvitka
kaznenog procesnog prava

14. Tri osnovna tipa kaznenog postupanja	17
15. Akuzatorni tip kaznenog postupka	17
16. Inkvizitorni tip kaznenog postupka	17
17. Temeljne razlike akuzatornog i inkvizitornog načina kaznenog postupanja	18
18. Mješoviti tip kaznenog postupka	18
19. Povijesna rješenja i suvremeni sustavi kaznenog postupanja	18

V. poglavlje: Kratki pregled razvitka hrvatskog
kaznenog procesnog prava

20. Značajke hrvatskog kaznenog procesnog prava do 1852. godine	19
21. Važniji pravni propisi u primjeni od 1852. do 1976. godine	19
22. Važniji pravni propisi o kaznenom postupku primjenjivani u Hrvatskoj od neovisnosti	20

VI. poglavlje: Ostali kazneni postupci u našem pravu

23. Kažnjive radnje i kazneni postupci	22
24. Zajedničke značajke i razlike među kaznenim postupcima	22

VII. poglavlje: Izvori kaznenog procesnog prava

25. Općenito o pravnim izvorima	22
26. Vrste pravnih izvora	23

VIII. poglavlje: Tumačenje propisa
kaznenog procesnog prava

27. Općenito o tumačenju	23
28. Vrste tumačenja	24
29. Osiguranje jedinstva pravnog poretka i tumačenje	24

IX. poglavlje: Važenje propisa kaznenog procesnog prava

30. Vremensko važenje propisa kaznenog procesnog prava	25
31. Prostorno važenje propisa kaznenog procesnog prava	26
32. Osobno važenje propisa kaznenog procesnog prava	26

X. poglavlje: Imunitet u kaznenom postupku

33. Općenito o kazneno-procesnom imunitetu	27
34. Imunitet po našem unutarnjem pravu	28

**II. DIO: MEĐUNARODNO PRAVO
I KAZNENI POSTUPAK**

XI. poglavlje: Opći pojmovi i značenje međunarodnog prava za kazneni postupak

35. Neka opća pitanja i temeljni pojmovi međunarodnog prava	30
36. Primjena međunarodnog prava kod nas	31

XII. poglavlje: Važniji instituti međunarodnog kaznenog procesnog prava

37. Međunarodna kaznenopravna pomoć	33
38. Ekstradicija (izručenje)	34
39. Ustupanje i preuzimanje kaznenog progona	35
40. Preuzimanje izvršenja strane kaznene presude	35
41. Transfer (premještaj) osuđenika u inozemstvo radi izdržavanja kazne	36
42. Kazneno-procesni imunitet po međunarodnom pravu	36

XIII. poglavlje: Međunarodno kazneno
sudovanje

43. Nastanak i razvitak ideje o međunarodnom kaznenom sudovanju	40
44. Mješoviti međunarodni kazneni sudovi	42
45. Međunarodno i međunarodno kazneno sudovanje	44
46. Kazneno pravo Europske unije	46

XIV. poglavlje: Međunarodna
policijska suradnja

47. Pojam i načini ostvarivanja međunarodne policijske suradnje	47
48. Institucije koje omogućavaju međunarodnu policijsku suradnju danas	47

**III. DIO: TEMELJNI KAZNENO-PROCESNI
SUBJEKTI**

XV. poglavlje: Temeljne (glavne)
procesne funkcije
i kazneno-procesni subjekti

49. Kazneno-procesne funkcije	48
50. Temeljni kazneno-procesni subjekti	48

XVI. poglavlje: Kazneno-procesne stranke
i zastupanje u kaznenom
postupku

51. Pojam kazneno-procesne stranke	49
52. Zastupanje i vrste pravnih zastupnika	49

XVII. poglavlje: Ovlašteni tužitelj u
kaznenom postupku

53. Pojam i način određivanja ovlaštenog tužitelja	50
---	----

54. Državni odvjetnik kao (javni) tužitelj u kaznenom postupku	51
55. Državno odvjetništvo kod nas	51
56. Policija i državno odvjetništvo	55
57. Supsidijarni tužitelj	59
58. Privatni tužitelj	60

XVIII. poglavlje: Okrivljenik u kaznenom
postupku

59. Temeljni pojmovi	61
60. Tko (ne) može biti okrivljenik?	61
61. Pravni položaj okrivljenika u kaznenom postupku	62
62. Pravni učinak odsutnosti ili smrti okrivljenika	63
63. Obrana i branitelj u kaznenom postupku	65
64. Osnove ustrojstva odvjetništva	66

XIX. poglavlje: Sud u kaznenom postupku

65. Sudski sustav u Hrvatskoj	67
66. Općenito o sudskoj nadležnosti	68
67. Stvarna nadležnost	68
68. Mjesna nadležnost	72
69. Delegirana nadležnost	73
70. Nadležnost po koneksitetu	74
71. Sukob o nadležnosti	75
72. Sastav suda u kaznenom postupku	75
73. Način donošenja sudskih odluka	78
74. Suci	79

XX. poglavlje: Konsenzualnost
u kaznenom postupku

75. Općenito o konsenzualnosti	81
76. Konsenzualnost u našem kaznenom postupku	81

IV. DIO: TEMELJNA NAČELA KAZNENOG POSTUPKA

XXI. poglavlje: Općenito o temeljnim načelima kaznenog postupka

77. Pojam načela	82
78. Vrijeme i razlozi nastanka učenja o načelima ...	82
79. Značaj učenja o načelima	82
80. Teorijske klasifikacije načela	82
81. Klasifikacija načela našeg kaznenog postupka utemeljena na podjeli procesnih funkcija	83

XXII. poglavlje: Načela povezana uz funkciju kaznenog progona

82. Načelo oficijelnosti kaznenog progona	83
83. Načelo legaliteta kaznenog progona	84
84. Načelo svrhovitosti (oportuniteta) kaznenog progona	86
85. Načelo akuzatornosti	89

XXIII. poglavlje: Načela povezana uz funkciju obrane i zaštitu temeljnih prava okrivljenika

86. Načelo pravičnog postupka	91
87. Načelo zaštite okrivljenika	95
88. Načelo razmjernosti	97

XXIV. poglavlje: Načela povezana uz funkciju suđenja

89. Akuzatorsko (optužno) i inkvizitorno (istražno) načelo	98
90. Načelo neposrednosti sudske ocjene dokaza.....	101
91. Načelo slobodne ocjene dokaza	104
92. Načelo traženja materijalne istine	104
93. Načelo javnosti sudske rasprave	106
94. Načelo usmenosti sudske rasprave	109

P r e d g o v o r

Razlozi za objavljivanje nove verzije *Pregleda predavanja*:

- proširenje materije predmeta (v. novi II. dio !);
- podjela predmeta na dva dijela (opći i posebni) čime se pokušava olakšati studiranje polaganjem dva kolokvija umjesto jednog potpunog ispita;
- prilagođavanje izvedbenog plana potrebama studenata (u zimskom semetru veći broj predavanja, a u ljetnjem više praktične nastave);
- pripremanje studenata, kroz vježbe u okviru posebnog dijela, za novi način provođenja Kazнено-pravne prakse koja započima u ljetnom semetru;
- potreba iznošenja (makar ukratko) nekih izmjena kazнено-procesnog sustava (odredbe novih zakona koji su u fazi donošenja, posebice odredbe novog ZKP-a iz 2008. godine u ovom su izdanju samo djelomično spomenute, a biti će u cjelosti unesene u tekst slijedećeg izdanja koje će, nadamo se, biti objavljeno prije stupanja na snagu spomenutog ZKP-a).

Važna napomena: korištenje ovog materijala može pomoći u praćenju predavanja i u ponavljanju. Nikako nije predviđen niti je dovoljan za pripremanje ispita!

I. DIO: UVODNA IZLAGANJA

I. poglavlje: KAZNENO PROCESNO PRAVO I KAZNENI POSTUPAK

1. *Kazneno pravo u širem smislu riječi*

- a. Inkriminacije i kaznenopravne sankcije → izražavaju suštinski stav države prema kriminalitetu.
- b. Realizacija suštinskog stava o kriminalitetu → kazneni postupak i postupak izvršenja.
- c. Poseban značaj pravnih propisa na ovom području → kazneno pravo u širem smislu riječi.
- d. Pravne grane koje čine kazneno pravo u širem smislu riječi:
 - kazneno pravo u užem smislu (ostali nazivi → KP, te materijalno ili suštinsko kazneno pravo);
 - kazneno procesno pravo (KPP) ili formalno kazneno pravo;
 - izvršno kazneno pravo ili pravo izvršenja kaznenopravnih sankcija.

2. *Kazneni postupak* → *realizacija suštinskog stava države o kriminalitetu* (v. toč. 1. b.)

- a. Vjerojatnoća počinjenja kaznenog djela nameće potrebu odgovoriti na bitna pitanja (koja?).
- b. Postupak (*processus*) kao *skup pravno reguliranih radnji državnih tijela i ostalih sudionika u postupku*.
- c. Postupak kao *skup odnosa* → pojam odnosa i pravnog odnosa, vrste procesnopravnih odnosa u kaznenom postupku (3).

- d. Dva načina određivanja pojma kaznenog postupka → s aspekta aktivnosti (skup radnji!, v. toč. 2. b.) i s aspekta društvenog sadržaja (skup odnosa!, v. toč. 2. c.).

3. *Kazneno procesno pravo*

- a. Nužnost pravne regulacije postupka → pojam kaznenog procesnog prava: *sustav pravnih propisa kojima se pravno regulira kazneni postupak.*
- b. Pravnom regulacijom (v. toč. 3. a.!) društveni odnosi (v. toč. 2. c.!) postaju pravnim (dakle kaznenoprocenim!) odnosima.
- c. Kazneno procesno pravo (KPP) naziva se još i *postupovnim ili formalnim* (propisuje forme, oblike, dakle načine postupanja!) *kaznenim pravom.*

4. *Odnos kaznenog postupka i kaznenog procesnog prava*

- a. Kazneni postupak → djelovanje, aktivnost.
- b. Kazneno procesno pravo → pravni propisi.
- c. Povezanost toč. 4. a. i 4. b. → radi se o pravnim propisima kojima se pravno regulira aktivnost (pravno regulirano, a ne samovoljno djelovanje!).
- d. Kazneni postupak kao predmet kaznenog procesnog prava.

5. *Neka teorijska stajališta o pojmu kaznenog postupka*

- a. Stajalište po kojem je kazneni postupak *pravni odnos*:
- pojam odnosa i pravnog odnosa - pravno regulirana prava i obveze (v. izlaganja s početka studija, te toč. 2.c.);
 - različita mišljenja u okviru ovog stajališta → kazneni postupak kao *dvostrani* ili *trostrani pravni odnos*;
 - teorijski uvjeti za prihvaćanje ovog stajališta (koji su i postoje li?);
 - praktički razlozi zbog kojih je i danas ovo stajalište aktualno (iako teorijski neprihvatljivo!).

- b. Stajalište po kojem je kazneni postupak *pravni položaj*:
- pojam *pravnog položaja* → to je pravno osnovani izgled za postizanje povoljne presude;
 - djelatnost stranaka ovisna o pravnom položaju;
 - nedostaci: nije pravni već stvarni položaj → *slobodna ocjena dokaza* (v. toč. 91. a.) onemogućava siguran zaključak o načinu presuđivanja, jer se stranke kod predviđanja o sudskoj odluci mogu osloniti samo na iskustvo, a ne i na pravne propise, što bi bilo moguće da je prihvaćena *zakonska ocjena dokaza* (v. toč. 16. f.).

6. Znanost kaznenog procesnog prava

- a. Metod → generalizirajuća apstrakcija (pojam, primjeri, v. KP!).
- b. Predmet → propisi KPP-a, ali i prošlost (*geneza*), kao i budućnost KPP-a (rasprava *de lege ferenda*, dakle kritika postojećeg).

II. poglavlje: NEKI TEMELJNI PROCESNI POJMOVI

7. Procesne radnje

- a. Općenito o procesnim radnjama:
- pojam procesne radnje: 3 elementa → ponašanje sudionika u postupku (v. toč. 4. a.) + pravna reguliranost propisima KPP-a (forma) + pravni učinak;
 - tko vrši procesne radnje: *temeljni kaznenoprocetni subjekti* ili *subjekti kazneno-procesnih radnji?* (v. toč. 39. o subjektima!); poseban značaj suda → *inkvizitorna maksima* (v. toč. 16. h.).
 - zašto je izlaganje o procesnim radnjama povezano s utvrđivanjem činjenica, pa stoga spada u posebni dio (?) → procesne radnje su način (forma) za utvrđenje činjenica (!).
- b. Forme procesnih radnji:

- stajališta o opravdanosti postojanja formi u kaznenom postupku:
 - i. forme nisu potrebne jer otežavaju kazneno postupanje: bismo li bez postojanja formi uopće imali kazneni postupak (?);
 - ii. forme postupanja moraju se predvidjeti jer:
 - a. osiguravaju primjenu onih načina postupanja koji su se u praksi pokazali najboljima;
 - b. se određivanjem formi postupanja onemogućava eventualna samovolja državnih tijela koja u postupku sudjeluju;
- posljedice povreda formi:
 - i. u odnosu na osobu koja je povrijedila formu → građansko-pravna, stegovna ili/i kaznenopravna odgovornost (npr. zbog iznuđivanja iskaza ili krivotvorenja zapisnika);
 - ii. u odnosu na procesnu radnju izvršenu bez poštivanja forme → posljedice ovise o stupnju povrede forme, a bitno je pitanje: može li se rezultat nepravilno izvršene procesne radnje koristiti kao dokaz u kaznenom postupku (?).

c. Vrijeme vršenja procesnih radnji:

- pravilo o vremenu vršenja procesne radnje: radnje se vrše tijekom postupka; iznimka → radnje koje se vrše prije početka postupka (hitne istražne radnje), a ponekad i po završetku postupka (izvanredni pravni lijekovi);
- svrha određenja vremena vršenja procesne radnje → okončanje postupka;
- pojmovi povezani uz vrijeme vršenja procesnih radnji:
 - i. *rok*: pojam (vremensko razdoblje); vrste (zakonski, sudski); računanje (sat, dan, mjesec, godina, početak roka, v. čl. 82. i 83. ZKP-a);
 - ii. *ročište*: pojam (termin, točno određeno vrijeme za vršenje procesne radnje) i primjeri ročišta (v. ZKP);

iii. *povrat u prijašnje stanje* (v. čl. 84. - 86. ZKP):

- a. opći pojam povrata: pravno sredstvo koje omogućava vršenje procesne radnje unatoč proteku roka ako je rok propušten iz opravdanog razloga (v. izlaganja s početka studija);
- b. povrat u prijašnje stanje u kaznenom postupku (tko može koristiti povrat?) → primjena instituta povrata ovdje je posebno ograničena, pa se može koristiti:
 - u pravilu → *samo od okrivljenika* i to isključivo ako je propustio rok za žalbu protiv presude ili protiv točno određenih rješenja (v. ZKP); radi se o dvostrukom ograničenju u primjeni ovog instituta (u odnosu na osobu, te u odnosu na vrstu procesne radnje!);
 - iznimno → povrat, osim okrivljenika, može koristiti i *oštećenik* koji nije bio na glavnoj raspravi, pa nije mogao izjaviti, ako je državni odvjetnik odustao od progona, da nastavlja kazneni progon (v. ZKP, te izlaganja o *supsidijarnom tužitelju*, toč. 57.).
- c. kad se povrat može koristiti? → ako su ispunjeni *kumulativno* određeni uvjeti:
 - materijalni uvjet → postoji opravdani razlog za propuštanje roka (nema krivnje osobe koja je propustila rok);
 - formalni uvjet → pridržavanje roka za traženje povrata (subjektivni rok je 8 dana, a objektivni 3 mjeseca).

d. Mjesto vršenja procesnih radnji:

- pravilo → procesne se radnje vrše u sjedištu i službenim prostorijama tijela kaznenog postupka;
- iznimka → po potrebi procesne se radnje mogu vršiti i na drugim mjestima, te na ostalim područjima u okviru RH (*unutarnja pravna pomoć*: pojam, sadržaj, tko je vrši, razlika od međunarodne pravne pomoći).

- e. Vrste procesnih radnji (povezati s posebnim dijelom!):
- radnje procesne prisile;
 - procesne radnje utvrđivanja činjenica;
 - procesne radnje odlučivanja (v. toč. 73.).

8. *Općenito o tijeku kaznenog postupka*

- a. Kratki pregled tijeka kaznenog postupka → faze ili stadiji kaznenog postupanja.
- b. Nužnost postojanja stadija (?).
- c. Postupanje prije (prethodni postupak) i nakon pravomoćno okončanog kaznenog postupka (izvanredni pravni lijekovi).
- d. Redovni i sumarni postupak.
- e. Posebni kazneni postupci.

9. *Kaznenoprocenjski subjekti*

- a. Temeljne procesne funkcije i pojam temeljnih procesnih subjekata.
- b. Odnos pojma kaznenoprocenjskog subjekta prema pojmovima stranka i sudionik u kaznenom postupku.

10. *Kaznena stvar (causa criminalis)*

- a. Pojam kaznene stvari → događaj povodom kojega je pokrenut kazneni postupak.
- b. Odnos među pojmovima *kaznena stvar* i *kazneno djelo*.
- c. Odnos među pojmovima *kaznena stvar*, *kazneni postupak*, *kazneno procesno pravo* i *znanost kaznenog procesnog prava*.

III. poglavlje: ODNOS KAZNENOG PROCESNOG PRAVA PREMA DRUGIM SRODNIM GRANAMA PRAVA

11. *Odnos kaznenog procesnog (formalnog) i kaznenog (materijalnog) prava*

- a. Značenje pojmova *kazneno pravo* i *kazneno procesno pravo*.
- b. Različiti predmeti → inkriminacije i kaznenopravne sankcije/kazneni postupak.
- c. Isti cilj → borba protiv kriminaliteta.
- d. Međusobna ovisnost → nemogućnost samostalne primjene bilo kojeg od ovih predmeta.

12. *Kazneno procesno i ustavno pravo*

- a. Kazneno procesno pravo kao realizacija ustavnog prava → značaj priznavanja temeljnih ustavnih prava u kaznenom postupku; mogućnost najvećih zlouporaba upravo u kaznenom postupku (primjer: sovjetski ustav iz 1936.).
- b. Težnja prema djelotvornosti:
 - što je djelotvornost (?) → ostvarenje materijalnopravnog stava države (v. toč. 1. a.);
 - osiguranje djelotvornosti kroz onemogućavanje okrivljenika da izigra kazneni postupak (načini izigravanja postupka → utjecaj na svjedoke, uništenje dokaza, dogovor o fiktivnoj obrani);
 - kako onemogućiti izigravanje postupka → pravnim propisima kojima se ograničavaju prava okrivljenika (npr. širokim mogućnostima određivanja pritvora).
- c. Težnja prema zaštiti prava građana (okrivljenika) zbog opasnosti od ograničavanja prava na obranu.
- d. Nastojanje uravnoteženja suprostavljenih težnji kroz propise ZKP-a ograničene odredbama URH → primjer: postojanje *posebnih izvida kaznenih djela privremenim ograničenjem ustavnih prava i sloboda* što omogućava tajni nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora (v. ZKP i toč. 56. d.).

- e. Odnos države prema pravima građana u kaznenom postupku.

13. *Kazneno procesno i građansko procesno pravo*

- a. Razlike između kaznenog procesnog i građanskog procesnog prava:

- u predmetu postupanja:
 - i. kazneni postupak → utvrđenje počinjenja kaznenog djela i počinitelja;
 - ii. građanski postupak → rješavanje građanskopravnih i drugih imovinskopravnih sporova između fizičkih i pravnih osoba;
- u pravnoj prirodi postupanja:
 - i. kazneni postupak → *oficijelnost* (uz iznimke, v. izlaganja o privatnoj tužbi u toč. 50., o dogovoru stranaka o sastavu suda u toč. 72. b., te o konsenzualnosti u kaznenom postupku u toč. 76. e.);
 - ii. građanski postupak → *dispozitivnost*.

- b. Dodirne točke:

- *adhezijski* (pridružni) *postupak*: pojam, svrha postojanja, uvjet za vođenje, moguće sudske odluke;
- *prejudicijalno* (prethodno) *pitanje*: pojam, ovlaštenja suda, povezanost s načelom traženja materijane istine (v. toč. 92. e.);
- *način* (forma) *postupanja*: utvrđenja događaja iz prošlosti (iste ili slične forme utvrđivanja činjenica!); primjena prava na utvrđeno (*subsumpcija*, v. toč. 27. b.).

IV. poglavlje: KRATKI PREGLED POVIJESNOG RAZVITKA
KAZNENOG PROCESNOG PRAVA

14. Tri osnovna tipa kaznenog postupanja

15. Akuzatorni tip kaznenog postupka

- a. Pojam → spor ravnopravnih stranaka pred sudom (kontradiktornost).
- b. Naziv ovog načina postupanja → *accusator* (tužitelj), načelo akuzatornosti.
- c. Funkcija kaznenog progona:
 - sadržaj funkcije progona;
 - tko u akuzatornom tipu postupka može biti ovlašten tužitelj određuje se na dva načina:
 - i. sustavom privatne tužbe;
 - ii. sustavom popularne tužbe.
- d. Funkcija obrane:
 - pojam optuženika i funkcije obrane;
 - pravni položaj optuženika (dužnost upuštanja, teret dokaza).
- e. Funkcija suđenja:
 - objektivnost suda (razlog: akuzatornost + pasivnost suda);
 - političke značajke: moguća nevinost, pa stoga i prihvaćanje načela usmenosti, neposrednosti i javnosti (v. toč. 90., 93. i 94.).

16. Inkvizitorni tip kaznenog postupka

- a. Pojam → uredovanje državnih tijela s ciljem utvrđenja počinjenja kaznenog djela i počinitelja (nema spora ni stranaka).
- b. Naziv i faze postupanja → *inquisitio* ili istraga + suđenje.

- c. Istraga → *inkvirent* i spis predmeta (*acta*).
- d. Suđenje temeljem spisa → tri vrste sudskih odluka.
- e. Žalba → razlozi za uvođenje ovog pravnog instituta upravo u inkvizitornom tipu postupanja.
- f. Način dokazivanja → *zakonska ocjena dokaza* (v. toč. 91. c.); rezultat → tortura (sudsko ispitivanje).
- g. Političke značajke inkvizitornog tipa postupka → djelotvornost postupka (v. toč. 12. b.), podaci koji potvrđuju djelotvornost ovoga tipa postupka; primjena načela tajnosti, pismenosti, posrednosti; okrivljenik kao objekt postupka.
- h. Relativnost zaključka → postoje i pozitivne značajke: racionalnost u dokazivanju, sustavni progon (načelo oficijelnosti), istražna (inkvizitorna) maksima, žalba na presudu.

17. Temeljne razlike akuzatornog i inkvizitornog načina postupanja

- a. Kumulacija odnosno odvojenost temeljnih procesnih funkcija.
- b. Nepostojanje odnosno postojanje spora i stranaka.
- c. Različitost društvenih uvjeta: vrijeme i područja primjene, oblik vladavine, utjecaj crkvenog prava na nastanak inkvizitornog postupka.

18. Mješoviti tip kaznenog postupka

- a. Vrijeme (1808. god.), mjesto i razlozi nastanka.
- b. Tijek postupka → istraga, pa glavna rasprava (razlike u odnosu na akuzatorni i inkvizitorni način postupanja).
- c. Istraga → oficijelnost ali bez kumulacije (državni odvjetnik - istražni sudac); svrha istrage; ograničenost obrane (tajnost).
- d. Glavna rasprava → spor (kontradiktornost), a ne spis; inkvizitorna maksima, ispitivanje okrivljenika.

19. Povijesna rješenja i suvremeni sustavi kaznenog postupanja

- a. Anglo-američki pravni sustav.

- b. Europski kontinentalni pravni sustav.
- c. Tranzicijski sustavi.

V. poglavlje: KRATKI PREGLED RAZVITKA HRVATSKOG
KAZNENOG PROCESNOG PRAVA

20. Značajke hrvatskog kaznenog procesnog prava do 1852. godine

- a. Opća značajka → nejedinstvenost KPP-a.
- b. Partikularno pravo na ovim područjima: Istra i Dalmacija (austrijski dekreti i statutarno pravo); kontinentalna Hrvatska (običajno pravo i banske uredbe), Slavonija (ugarsko pravo).

21. Važniji pravni propisi u primjeni od 1852. do 1976. godine

- a. Austrijski ZKP iz 1852. godine → jedinstvena primjena s iznimkom Vojne krajine, umjereni inkvizitorni postupak.
- b. Austrijski ZKP iz 1873. godine → Istra i Dalmacija: uvodi se mješoviti tip kaznenog postupka.
- c. *Kazneni postupnik* iz 1875. godine (ban Ivan Mažuranić) → kontinentalna Hrvatska i Slavonija (bez Vojne krajine i Međimurja).
- d. *Zakonik o krivičnom sudskom postupku* iz 1929. godine → Kraljevina Jugoslavija (primjenjuje se i na čitavom teritoriju Hrvatske); temelj ovom Zakoniku je austrijski ZKP iz 1873. godine.
- e. *Zakon o krivičnom postupku* iz 1948. godine → široke ovlasti državnog odvjetnika (sovjetski utjecaj).
- f. *Zakonik o krivičnom postupku* iz 1953. godine → rezultat političkih promjena iz 1948. godine; temelj mu je ZKP iz 1929., a ovome austrijski ZKP iz 1873. godine; bitne promjene 1967 - 73. godine.
- g. *Zakon o krivičnom postupku* iz 1976. godine s novelama.

22. Važniji pravni propisi o kaznenom postupanju primjenjivani u Hrvatskoj od neovisnosti

- a. *Zakon o krivičnom postupku* iz 1976. godine s novelama (v. toč. 21. g.), preuzet 1991. godine.
- b. Kratko primjenjivane *posebne uredbe sa zakonskom snagom* iz 1991. godine.
- c. *Zakon o kaznenom postupku* (ZKP) objavljen 21. 10. 1997. (NN 110/97), a stupio na snagu 01.01.1998.; *vacatio legis* → 2 mjeseca i 9 dana (!); kratko navedene važnije izmjene i dopune (zaključiti o izraženim težnjama zakonodavca, v. toč. 12. b., c., d. i e.):
 - NN 27/98 → *ispravak* nekih pojmovnih (umjesto određivanje "ukidanje", a umjesto rješenje "presuda") i gramatičkih pogrješaka;
 - NN 58/99 → *dopuna*: novi čl. 484 a ;
 - NN 112/99 → *izmjene i dopune*:
 - i. moguć pritvor nakon istrage čak do pravomoćnosti presude (!);
 - ii. izjave iznesene pred državnim odvjetnikom, pod zakonskim uvjetima, mogu biti pravno valjani dokaz;
 - NN 58/02 → *izmjene i dopune*:
 - i. prihvaćene mjere protiv odugovlačenja postupka: predviđen dodatni (službeni) branitelj; uvedena mogućnost gubitka prava na vršenje procesne radnje;
 - ii. ostale odredbe: moguć dogovor stranka o sastavu suda (samo u odnosu na suca pojedinca); smanjenje broja članova sudskog vijeća u nekim slučajevima (umjesto 7, sada 5); uvođenje kućnog pritvora; duže trajanje pritvora ovisno o zapriječenoj kazni; proširenje načela oportuniteta kaznenog progona; omogućavanje dogovora stranaka o zahtjevu za donošenje presude u istrazi; predviđena zaštita ugroženog svjedoka;
 - iii. predviđa se ovlast *Odbora za zakonodavstvo* za utvrđenje pročišćenog teksta;
 - NN 143/02 → *ispravak*: umjesto čl. 442. oznaka 442.a.

- NN 62/03 → *Odbor za zakonodavstvo Hrvatskog sabora*: neobičan *Pročišćeni tekst ZKP-a*, koji je, zbog nove numeracije, izazvao dvojbe što je zahtjevalo izradu posebnih tzv. *sinoptičkih* (preglednih) *tablica* s usporednim podacima o numeraciji zakonskih članaka;
- događanja povodom izrade *Pročišćenog teksta*:
 - i. Hrvatski pravni centar iz Zagreba 23.07.2003. predlaže USRH pokretanje postupka za ocjenu ustavnosti pročišćenog teksta ZKP-a;
 - ii. Ustavni sud smatra kako nije nadležan za odlučivanje, te 12.01.2005. donosi rješenje (br. U-I-2597/2003) kojim odbacuje prijedlog (nije nadležan ocjenjivati suglasnost pročišćenog teksta zakona s Ustavom s obzirom da taj tekst nije zakon!); ističe kako pozivanje na odredbe pročišćenog teksta nije obvezujuće jer je pročišćeni tekst samo tehničko pomagalo; pročišćeni tekst "... nije novi propis, niti se njime stavljaju izvan snage pojedine izmjene ili dopune propisa";
 - iii. je li odlukom US riješeno pitanje numeracije? v. izmjene iz 2006. - navodi se stara numeracija!
- NN 115/06 → *Zakon o izmjenama i dopunama ZKP-a*:
 - i. proširene ovlasti tijela kaznenog postupka u određivanju pritvora: i o produljenju pritvora sada odlučuje sudac, a ne vijeće (čl. 106., a ne 110. što rješava i pitanje numeracije!);
 - ii. novo poglavlje XIV. a. o pravnoj pomoći:
 - a. pravno reguliranje korištenja audio-video konferencije (čl. 162. b);
 - b. reguliranje tzv. telefonske konferencije tijekom izvida (čl. 162. c).
- d. 2007. godine hrvatska je Vlada prihvatila *Načela za izradu Zakonika o kaznenom postupku RH* čime su određeni temelji za reformu kaznenog procesnog prava kod nas. Tekst novog ZKP-a pripremila je posebna *Radna skupina za izradu Prijedloga ZKP-a*. Prijedlog teksta novog ZKP-a podnesen je Vladi RH u lipnju 2008. godine i očekuje se njegovo skoro donošenje (v. toč. 30. b.). Stupanje na snagu novog ZKP-a, suglasno tekstu Prijedloga, predviđeno je za 1. rujna 2011. godine (*vacatio legis?*).

VI. poglavlje: OSTALI KAZNENI POSTUPCI U NAŠEM PRAVU

23. *Kažnjive radnje i kazneni postupci*

- a. Pojam i vrste kažnjivih radnji (v. izlaganja iz KP-a!).
- b. Vrste kaznenih postupaka u našem pravu.
- c. Kazneni postupak u užem i širem smislu riječi.

24. *Zajedničke značajke i razlike među kaznenim postupcima*

- a. Zajedničke značajke svih kaznenih postupaka:
 - mogućnost izricanja kazne (različite po vrsti);
 - načelo pravne (ne zakonske!) određenosti;
 - istovjetan cilj i metod u postupanju (utvrditi činjenice iz prošlosti izvođenjem dokaza).
- b. Bitne razlike među kaznenim postupcima:
 - materijalna razlika: različit stupanj opasnosti djela povodom kojih se postupci vode;
 - formalna razlika: različita tijela; različit stupanj pravne reguliranosti.

VII. poglavlje: IZVORI KAZNENOG PROCESNOG PRAVA

25. *Općenito o pravnim izvorima*

- a. Pojam pravnog izvora.
- b. Izvori u materijalnom i formalnom smislu (što? i kako? se nešto pravno regulira, v. izlaganja iz Teorije prava i države).

26. Vrste pravnih izvora

- a. Formalni pravni izvori važni za kazneni postupak:
 - glavni izvori → propisi o tijeku kaznenog postupka;
 - sporedni izvori → propisi o ustroju i nadležnosti tijela koja u postupku sudjeluju.

- b. Izvori unutarnjeg prava važni za kazneni postupak:
 - Ustav RH:
 - i. načelne odredbe (npr. čl. 28. Ustava → presumpcija okrivljenikove nedužnosti);
 - ii. organizacijske odredbe (npr. čl. 4. Ustava → odredba o podjeli vlasti);
 - zakonski propisi:
 - i. glavni izvori (ZKP 97 i 08, KZ 97, sve s izmjenama);
 - ii. sporedni izvori (ZOS, ZDO i sl.).

- c. Izvori međunarodnog prava:
 - značaj ovog izvora određen Ustavom → propisi međunarodnog prava jače su pravne snage od zakona (v. Ustav RH, čl. 140.);
 - odnos unutarnjeg i međunarodnog prava (primarna i supsidijarna primjena!).

VIII. poglavlje: TUMAČENJE PROPISA KAZNENOG PROCESNOG PRAVA

27. Općenito o tumačenju

- a. Pojam tumačenja → utvrđivanje pravog smisla i načina primjene pravnog propisa; v. izlaganja iz predmeta Teorija prava i države.
- b. Postupak *primjene zakonskog propisa* (ne donošenja, što je povezano uz vremensko važenje, v. toč. 30. b.):

- *kritika teksta*: utvrđenje teksta s obzirom na moguće tiskarske i redakcijske pogreške ↓
- *tumačenje pravnog propisa* ↓
- *supsumpcija*: podvođenje konkretnog događaja pod apstraktni zakonski opis.

28. ***Vrste tumačenja*** (v. izlaganja iz KP-a i Teorije prava i države).

a. Tumačenje prema subjektu:

- autentično;
- sudsko;
- doktrinarno.

b. Tumačenje prema metodi:

- gramatičko;
- logičko;
- sustavno;
- usporedno;
- povijesno;
- teleološko;
- racionalno.

c. Tumačenje prema opsegu:

- deklarativno;
- ekstenzivno;
- restriktivno.

29. ***Osiguranje jedinstva pravnog poredka i tumačenje***

a. Pojam jedinstva pravnog poredka → u istim ili sličnim predmetima pred svim sudovima jedne države donose se iste ili slične odluke.

b. Način osiguranja jedinstva pravnog poretka:

- anglo/američko pravo → sustav presedana;
- europsko kontinentalno pravo → međusobna usklađenost propisa (ustavnost zakona!) + jedinstveno tumačenje;

- c. Značaj pravilnog tumačenja za kazneni postupak → osigurava jednakost građana pred zakonom (!).

IX. poglavlje: VAŽENJE PROPISA KAZNENOG PROCESNOG PRAVA

30. Vremensko važenje propisa kaznenog procesnog prava

- a. Pojam vremenskog važenja → primjena propisa od stupanja na snagu do ukidanja.
- b. Postupak *donošenja zakonskog propisa*: izglasavanje → proglašavanje (promulgacija) → objavljivanje (NN) → vakacija (*vacatio legis*) → stupanje zakona na snagu. Primjeri:
- ZKP iz 1997.: proglašenje ZKP-a → 03.10.97.; objavljivanje u NN → 21.10.97.; stupanje na snagu → 01.01.1998.
 - ZKP iz 2008. g.: izglasavanje →, proglašenje →, objavljivanje, stupanje na snagu
- c. Usporedba s *postupkom primjene zakona* (v. tumačenje, toč. 27. b.): kritika teksta → tumačenje → supsumcija!
- d. Ukidanje zakonskog propisa:
- *izričito* → primjeri:
 - i. čl. 523. ZKP iz 1997. godine: *Stupanjem na snagu ovog Zakona (01.01.1998.!) prestaje važiti Zakon o krivičnom postupku ... osim odredaba članaka iz:*
 - a. glave XXX. (*Postupak za pružanje međunarodne pravne pomoći i izvršenje međ. ugovora u kaznenim stvarima*);
 - b. glave XXXI. (*Postupak za izručenje okrivljenih i osuđenih osoba*), koje će se primjenjivati do donošenja posebnih Zakona;
 - ii. čl. 574. ZKP iz 2008. godine: *Stupanjem na snagu ovog Zakona prestaje važiti Zakon o kaznenom postupku iz 1997. g. ... osim ako odredbama ... nije drugčije određeno;*

- *donošenjem posebnog zakona (lex specialis)* koji zamjenjuje dio odredbi koje su na snazi: *primjer* → *Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima* (ZOMPO, NN 178/2004, stupio na snagu 01.07.2005) i zamjenio odredbe gl. XXX. i XXXI. navedene u prethodnoj točki;
- *prešutno (lex posterior derogat legi priori)*: novi zakon različito regulira istu materiju (primjer: važeći ZKP regulirajući istu materiju prešutno stavlja izvan snage odredbe prethodnog ZKP-a); po ovom pravilu novim bi se zakonom stavio izvan snage prethodni zakon čak i kad to ne bi bilo izričito navedeno → navedeni propisi u gornjim primjerima o izričitom ukidanju stvarno nisu potrebni, jer bi i bez njih, samim svojim postojanjem, novi zakon isključio primjenu starog.

31. *Prostorno važenje propisa kaznenog procesnoga prava*

- a. Temeljno pravilo prostornog važenja → primjena domaćeg kaznenog procesnog prava kao *isključivog* prava na *području* RH (*lex non valet extra territorium*), čak i kod pružanja međunarodne pravne pomoći (v. toč. 37. a.)
- b. Pojam područja (teritorija) RH → čl. 89. st. 1. KZ: kopno, rijeke, jezera, prokopi, unutarnje morske vode, teritorijalno more, te zračni prostor iznad teritorija (v. pojašnjenje ovih pojmova u odredbama KP-a).

32. *Osobno važenje propisa kaznenog procesnog prava*

- a. Temeljno pravilo osobnog važenja → primjena propisa domaćeg kaznenog procesnog prava na sve osobe protiv kojih se kazneni postupak vodi na području RH.
- b. Iznimke od pravila (osobe izuzete iz jurisdikcije) → *djeca* (v. odredbe KP-a!), te *osobe s imunitetom*; pravne osobe više nisu iznimke (v. odgovor na pitanje *tko može biti okrivljenik*, toč. 60. a.), nakon stupanja na snagu *Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela* (NN 151/03).

X. poglavlje: IMUNITET U KAZNENOM POSTUPKU

33. *Općenito o imunitetu*

- a. Pojam imuniteta: povlastica (subjektivno javno pravo) određenih osoba da se protiv njih ne vrši kazneni progon, dakle za te osobe ne vrijedi kaznena jurisdikcija hrvatskih sudova.
- b. Vrste imuniteta:
 - *materijalnopravni imunitet* → isključuje krivnju, te trajno onemogućava vršenje kaznenog progona; teorijski bi mogao biti *apsolutan* (dakle vrijedio bi za sva kaznena djela; u ovom slučaju procesnopravni imunitet ne bi ni bio potreban!) ili *relativan* (vrijedi samo za točno određena kaznena djela), no u suvremenoj se praksi, kako bi se onemogućila nekažnjivost za sva kaznena djela, uglavnom predviđa samo relativan materijalnopravni imunitet;
 - *procesnopravni imunitet* → onemogućava vršenje kaznenog progona ili poduzimanje pojedinih procesnih radnji za određeno vrijeme (npr. za trajanja mandata); ovaj imunitet može biti:
 - i. *potpuni*: zaštićuje od vršenja kaznenog progona, dakle u potpunosti onemogućava pokretanje i vođenje kaznenog postupka protiv ovlaštenika;
 - ii. *djelomičan*: zaštićuje od pojedinačnih procesnih radnji (npr. od određivanja pritvora), ali ne i od pokretanja i vođenja kaznenog postupka protiv ovlaštenika;
 - iii. *apsolutan*: vrijedi za sva kaznena djela;
 - iv. *relativan*: vrijedi samo za određena kaznena djela;
 - v. *funkcionalan*: vrijedi samo za kaznena djela počinjena u obavljanju službene dužnosti (što znači kako je funkcionalan imunitet uvijek relativan, dok relativan ne mora biti i funkcionalan).
- c. Pravni izvori o imunitetima: imunitet može biti predviđen odredbama unutarnjeg i međunarodnog prava; posebna napomena → mogućnost derogiranja imuniteta po unutarnjem pravu propisima međunarodnog prava (v. toč. 42. a.).

34. *Imunitet po našem unutarnjem pravu*

a. Općenito:

- povezanost imuniteta s trodiobom vlasti (spriječavanje utjecaja jedne vlasti na drugu);
- značaj odluke Ustavnog suda RH od 20. 04. 2005. g. (NN 59/05) o pravnim izvorima za određivanje imuniteta, kojom je isključen zakonom predviđeni imunitet više kategorija osoba (članova i predsjednika DSV-a i DOV-a, Glavnog državnog odvjetnik RH, te članova Vlade RH) zbog stajališta Ustavnog suda po kojem "*... Ustav RH ne ovlašćuje zakonodavca da zakonom priznaje imunitet državnim dužnosnicima, izvan onih izrijekom određenih u samom Ustavu*".

b. Osobe koje po hrvatskom pravu uživaju imunitet:

- *zastupnici u Saboru*:
 - i. sadržaj imuniteta zastupnika (čl. 75. URH):
 - a. relativan materijalnopravni imunitet (*zastupnik ne može biti pozvan na kaznenu odgovornost, pritvoren ili kažnjen za izraženo mišljenje ili glasovanje u Hrvatskom saboru*);
 - b. potpuni i apsolutan procesnopravni imunitet (*zastupnik ne može biti pritvoren niti se protiv njega može pokrenuti kazneni postupak bez odobrenja Hrvatskog sabora*);
 - ii. povijesni razlozi postojanja imuniteta članova parlamenta;
 - iii. suvremeni razlozi za ograničenje (ne i ukidanje!) imuniteta (politički i tehnički);
 - iv. ograničenje procesnog imuniteta zastupnicima (zaticanje prilikom počinjenja, tzv. zaticanje *in flagranti* + teže kazneno djelo; značenje pojmova i pravni učinak);
- *predsjednik RH* (čl. 105. Ustava) → uživa tzv. *imunitet nepovredivosti* koji je sadržajno istovjetan imunitetu zastupnika (relativan materijalnopravni, te apsolutan i potpuni procesnopravni imunitet) s razlikom što odobrenje za kazneni progon daje Ustavni sud, a ne Sabor;

- *suci Ustavnog suda* (čl. 3. *Ustavnog zakona o Ustavnom sudu*) → priznaje im se imunitet sadržajno istovjetan imunitetu zastupnika (i predsjednika RH), s tim da odobrenje za eventualni kazneni progon daje Ustavni sud;
- *suci* (čl. 121. Ustava) → imaju imunitet u skladu sa zakonom, što znači kako im Ustav imunitet priznaje, te dozvoljava da se sadržaj ovog imuniteta regulira zakonom (ZOS), pri čemu se za suce predviđa:
 - i. relativan materijalnopравни imunitet - *suci ... ne mogu biti pozvani na odgovornost za izraženo mišljenje ili glasovanje pri donošenju sudbene odluke, osim ako se radi o kršenju zakona od strane suca koje je kazneno djelo;*
 - ii. relativan (funkcionalan) i djelomičan procesnopравни imunitet - *sudac ne može u postupku pokrenutom zbog kaznenog djela učinjenog u obavljanju sudačke dužnosti biti pritvoren bez odobrenja DSV-a;*
- *suci-porotnici* (čl. 121. Ustava, o pojmu v. toč. 72. a.) → ukoliko sudjeluju u suđenju priznaje im se isključivo relativan materijalnopравни imunitet (*... ne mogu biti pozvani na odgovornost za izraženo mišljenje ili glasovanje pri donošenju sudbene odluke ...*), dakle nemaju procesnopравни imunitet;
- *državni odvjetnici i njihovi zamjenici* → imaju relativni materijalnopравни (za izraženo pravno mišljenje o predmetu koji mu je dodijeljen), te relativan (funkcionalni!) procesni imunitet (nema pritvaranja za kaznena djela počinjena u obavljanju dužnosti, osim uz odobrenje DOV-a);
- *odvjetnici* → uživaju relativan materijalnopравни (*... odvjetnik ne smije biti pozvan na kaznenu odgovornost za pravno mišljenje izraženo u pružanju pravne pomoći ...*), te djelomičan procesnopравни imunitet (*odvjetnik ne smije biti pritvoren zbog kaznenog djela počinjenog u pružanju pravne pomoći bez prethodnog odobrenja vijeća nadležnog suda sastavljenog od trojice sudaca*);
- *krunski svjedoci* (v. toč. 55. c., te 76. c.) → faktički imunitet, a pravno odustanak od kaznenog progona; naziv i pojam *krunskog svjedoka* i *svjedoka pokajnika* (v. ZUSKOK: čl. 29. do 38.).

II. DIO: MEĐUNARODNO PRAVO I KAZNENI POSTUPAK

XI. poglavlje: OPĆI POJMOVI I ZNAČENJE MEĐUNARODNOG PRAVA ZA KAZNENI POSTUPAK

35. *Neka opća pitanja i temeljni pojmovi međunarodnog prava*

- a. Pojam *međunarodnog prava* (MP): skup pravni pravila (zašto ne propisa?) o odnosima među državama ili o odnosima u međunarodnoj zajednici.
- b. Različitost pravni izvora KPP-a (zakonitost) i MP-a (ugovorne, ali i neugovorne, pa čak i običajne odredbe; primjer → konzularni imunitet v. toč. 42. b.).
- c. Koje je odredbe (KPP-a ili MP-a) obvezno primjeniti (?) → Ustav (čl.140.): MP je po rangi iznad zakona (!); izvršenje MP obveza čak i suprotno Ustavu (?); globalizacija i međusobna povezanost.
- d. Pojam *međunarodnog kaznenog procesnog prava* (MKPP): skup međunarodnopravnih pravila (i običajnih!) o ustroju i postupanju međunarodnih kaznenih sudova, o temeljnim pravima osoba protiv kojih se priprema ili vodi kazneni postupak, kao i ugovorna ili običajna pravna pravila o međunarodnoj pravnoj pomoći, izručenju, transferu, imunitetima, ustupanju kaznenog progona, te o izvršavanju stranih kaznenih presuda.
- e. Temeljni međunarodni pravni propisi o pravima čovjeka u kaznenom postupku:
 - *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima* iz 1966. godine (prihvaćen u bivšoj Jugoslaviji 1971., a u RH od 1991. godine);
 - *Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljni sloboda* iz 1950. godine s dodatnim *protokolima*, ratificirana u RH 1997. godine;
 - *Konvencija UN protiv torture i drugih načina okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja* iz 1984. godine, preuzeta u RH 1991. godine;

- *Konvencija o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja* prihvaćena u Vijeću Europe 1987. godine, a ratificirana kod nas 1997. godine.

36. Primjena međunarodnog prava kod nas

- Implementacijsko pravo* kao instrument države kojim olakšava primjenu MP-a; pojam → implementacijsko pravo čine unutarnji pravni propisi doneseni radi lakše primjene MP-a.
- Za naše je znanstveno područje značajno *implementacijsko kazneno procesno pravo*, koje čine domaći propisi koji olakšavaju primjenu međunarodnog kaznenog procesnog prava; kod nas to pravo čine:
 - *Ustavni zakon o suradnji RH s Međunarodnim kaznenim sudom* (NN 32/96);
 - *Zakon o primjeni Statuta Međunarodnog kaznenog suda i progonu za kaznena djela protiv međunarodnog ratnog i humanitarnog prava* (NN 175/03).
- Zašto u poglavlju o MP-u govorimo i o unutarnjim pravnim odredbama npr. o izručenju ili pružanju pravne pomoći prema odredbama ZOMPO-a? → zbog njihove supsidijarne primjene; nedoumice suda o postojanju (primarnih) propisa MKPP-a → MVP.
- U Hrvatskoj važeće odredbe MKPP-a možemo klasificirati:
 - prema načinu prihvaćanja (tri načina):
 - odredbe međunarodnih ugovora prihvaćene od RH i to sukladno *načelu međunarodnopravnog kontinuiteta i sukcesiji* međunarodnih ugovora bivše Jugoslavije (lat. *successio*, zamjena, uzastopnost), a prema *Bečkoj konvenciji o sukcesiji država glede međunarodnih ugovora* (NN-MU 16/93); dvostrani ugovori ove vrste točno su navedeni prema vremenu prihvaćanja (v. *Odluku o objavljivanju dvostranih međunarodnih ugovora kojih je RH stranka na temelju sukcesije*, NN-MU 4/96 i 1/97):
 - odredbe ugovora sklopljenih od bivše Srbije (do 1918.g.);

- b. odredbe ugovora sklopljenih od I. Jugoslavije (do 1941.);
 - c. odredbe ugovora sklopljenih od II. Jugoslavije (do 1991.g.);
 - ii. odredbe međunarodnih ugovora koje je sklopila RH (nakon 1991.g.);
 - iii. odredbe međunarodnih ugovora kojima je (naknadno) pristupila RH → tzv. *akcesija* (*accessio*, pristupanje); mnogostrani ugovori ove vrste točno su navedeni (v. *Odluku o objavljivanju mnogostranih međunarodnih ugovora kojih je RH stranka na temelju pristupa (akcesije,)* NN-MU 3/95 i 3/02);
- prema izvoru prava:
 - i. odredbe običajnog MP (npr. običajnim pravom predviđene diplomatske povlastice koje se priznaju iako nisu izričito predviđene *Bečkom konvencijom* iz 1961.g.);
 - ii. odredbe multilateralnih (višestranih) međunarodnih ugovora (npr. odredbe *Konvencije o privilegijama i imunitetima OUN* iz 1946.g.);
 - iii. odredbe bilateralnih (dvostranih) međunarodnih ugovora (npr. odredbe *Konvencije o izručivanju* sklopljene s Turskom 1973.g.);
 - iv. odredbe (neugovornih!) pravnih propisa donesenih od strane međunarodne zajednice (npr. odredbe (*Rezolucije Vijeća sigurnosti 827-1993.g.* kojom je prihvaćen Statut i utemeljen MKSJ).

XII. poglavlje: VAŽNIJI INSTITUTI MEĐUNARODNOG
KAZNENOG PROCESNOG PRAVA

37. *Međunarodna kaznenopravna pomoć*

- a. Pojam međunarodne kaznenopravne pomoći → čine je procesne radnje domaćeg suda izvršene po zamolbi stranih tijela kaznenog postupka radi vođenja ili okončanja kaznenog postupka u stranoj zemlji.
- b. Razlika od unutarnje pravne pomoći:
 - pojam unutarnje pravne pomoći;
 - odredbe ZKP-a (v. novu glavu XIV. a.):
 - i. opća obveza državnih tijela pružiti pomoć pravosudju;
 - ii. izmjene ZKP-a iz 2006. g. → audio-video i telefonske konferencije s ciljem spriječavanja odugovlačenja postupka.
- c. Vrste međunarodne kaznenopravne pomoći:
 - međunarodna kaznenopravna pomoć *u širem smislu* → obuhvaća sve radnje nadležnih državnih tijela domaće države izvršene po zahtjevu stranih nadležnih tijela povezane s kaznenim postupkom, ali izvršene izvan njega, kao npr. izručenje, ustupanje kaznenog progona i sl.;
 - međunarodna kaznenopravna pomoć *u užem smislu* → obuhvaća sve radnje nadležnih tijela domaće države izvršene po zahtjevu stranih nadležnih tijela i to tijekom postupka (tzv. mala međunarodna kaznenopravna pomoć) kao npr. saslušanje svjedoka, osiguranje dokaza i sl.
- d. Pravni su temelji međunarodne kaznenopravne pomoći u užem smislu ili tzv. "male kaznenopravne pomoći":
 - multilateralne (višestrane) konvencije → npr. *EU konvencija o uzajamnoj pomoći u kaznenim stvarima* iz 1959. (kod nas prihvaćena od 1999. g.) koja npr. regulira osiguranje dokaza, dostavu spisa, dostavljanje informacija tijekom postupka, te prihvaća *načelo reciprociteta (uzajamnosti)* predviđajući primjenu vlastitih propisa o načinu postupanja i pravo domaće države odbiti pružanje pomoći uz obazloženje;

- različite bilateralne (dvostrane) konvencije → npr. konvencija sa Slovenijom iz 1994. g.;
- domaće pravo (supsidijarna primjena, v. toč. 36. c., te 42. c.) → npr. odredbe čl. 6. do 31. ZOMPO-a o "maloj međunarodnoj kaznenopravnoj pomoći".

38. Ekstradicija (izručenje)

- a. Pojam ekstradicije → oblik međunarodnopravne pomoći u širem smislu (v. toč. 37. c.) kojom se predaje (izručuje, a ne isporučuje!) stranca ili apatrida stranoj državi radi suđenja ili izvršenja presude.
- b. Problematika izručenja vlastitih državljana kod nas:
 - problemi ovisno o tome kome se izručenje vrši → Ustav (čl. 9. st. 2.) govori o izručenju "stranoj državi" (!), dok *Ustavni zakon o suradnji RH s MKSJ* dozvoljava izručenje MKSJ-u (!);
 - problemi povezani uz pravno reguliranje → ustavnost ustavnog zakona (?), odnos Ustava i ustavnog zakona (?); što da nema ustavne naznake "strana država"?
- c. Pravni temelji ekstradicije:
 - *Europska konvencija o izručenju* (1957.) s *Dopunskim protokolima* (1975. i 1978.) → odbijanje ekstradicije moguće (ovisno o vrsti kaznenog djela), prihvaćen reciprocitet, iznimno moguće izručenje i vlastitih državljana; važno: konvencija je iznad dvostranih ugovora (partikularno međunarodno pravo!), a u RH vrijedi od 25. travnja 1995.;
 - bilateralni međunarodni ugovori: npr. sa Slovenijom (1994, prihvaćen 1995.);
 - domaće pravo (supsidijarno) → ZOMPO (čl. 32. - 61.) prihvaća mješoviti (sudsko-upravni) postupak odlučivanja o ekstradiciji, pa sud utvrđuje postojanje uvjeta za ekstradiciju (državljanstvo, RH nije oštećena, postojanje identiteta norme, nemogućnost primjene pravila ne bis in idem, postojanje istovjetnosti osobe, te dokaza) pa ako ih utvrdi odluku donosi ministar pravosuđa (politička procjena svrhovitosti ali samo ako su ispunjeni zakonski uvjeti!).

39. *Ustupanje i preuzimanje kaznenog progona*

- a. Pojam ustupanja i preuzimanja kaznenog progona → prenošenje progona s nadležnih tijela države počinitelja na tijela države prebivališta (teorija *delegirane jurisdikcije*).
- b. Temeljna pravila: obveza obavijestiti o sudbini postupka; identitet norme.
- c. Pravni temelji za ustupanje ili preuzimanje kaznenog progona:
 - multilateralne konvencije, npr. *EU Konvencija o izručenju iz 1957. g.*;
 - bilateralni ugovori, npr. sa Jugoslavijom iz 1997.g.;
 - supsidijarna primjena domaćeg prava → ZOMPO:
 - i. preuzimanje postupka od strane RH (čl. 62. - 64.: djelo počinjeno u inozemstvu, a počinitelj je u RH + RH ga ne može izručiti + odricanje strane države od kaznenog progona;
 - ii. ustupanje kaznenog progona (ali i kaznenog postupka!) stranoj državi (čl. 65. → djelo počinjeno u RH + stranac počinitelj + strana se država ne protivi + kazneno djelo do 10 godina. Odluka: Glavni državni odvjetnik RH (v. čl. 15. st. 3. KZ i *načelo oportuniteta*, toč. 84. g.).

40. *Preuzimanje izvršenja strane kaznene presude*

- a. Pojam preuzimanja izvršenja strane kaznene presude → pravni institut koji omogućava da osuđenik osuđen u jednoj zemlji izdržava kaznu u drugoj, ali vlastitoj zemlji kako bi se lakše ostvarila rehabilitacija; pojmovi: *država suđenja* i *država izvršenja*.
- b. *Egzekvatura* → poseban postupak provjere uvjeta za priznanje i izvršenje strane presude; presudom se izriče sankcija sukladna zakonima RH, ali je sud vezan činjeničkim stanjem utvrđenim od stranog suda.
- c. Pravni temelji:

- multilateralni ugovori, npr. *EU Konvencija o međunarodnoj valjanosti kaznenih presuda* iz 1974.g. → predviđa obveznu ekzekvaturu; ne traži suglasnost osuđenika; te određuje brojne smetnje preuzimanju izvršenja (npr. nepostojanje identiteta norme, protivnost javnom poretku);
- bilateralni ugovori, npr. ugovor sa Slovenijom iz 1994. g. u kojem se npr. zahtjeva suglasnost osuđenika za preuzimanje, te se određuje da se preuzimanjem ne smije pogoršati položaj osuđenika (!);
- domaće pravo (supsidijarna primjena!) → ZOMPO (v. čl. 70. - 80.).

41. Transfer (premještaj) osuđenika u inozemstvo radi izdržavanja kazne

- a. Pojam transfera osuđenika → premještaj osuđenika koji izdržava kaznu oduzimanja slobode iz zemlje u kojoj je osuđen u zemlju njegova državljanstva ili prebivališta.
- b. Razlika od preuzimanja izvršenja strane kaznene presude → skraćeno (administrativno) postupanje bez posebnog postupka ekzekvaturе (v. toč. 40. b.). Provodi se jednostavan postupak premještaja temeljem međunarodnog ugovora ili uzajamnosti (ako ugovor ne postoji), a *jedini je uvijek suglasnost zainteresiranih država i osuđenika.*
- c. Pravni izvori:
 - multilateralni ugovori kao npr. *Konvencija (VE) o transferu osuđenih osoba* iz 1983. g.;
 - domaće pravo (supsidijarna primjena!): ZOMPO (čl. 80.) → zamolbu za transfer podnosi osuđenik ili uz njegovu suglasnost država njegova državljanstva odnosno prebivališta; suglasnost daje ministar pravosuđa uz prethodno pribavljeno mišljenje državnog odvjetništva.

42. Kaznenoprocetni imunitet po međunarodnom pravu

- a. Specifičnosti ove vrste imuniteta:
 - uz osobe može se odnositi i na prostore, arhiv i prtljagu;
 - propisi MP-a mogu ukidati imunitete predviđene unutarnjim pravom!

b. Imunitet po međunarodnom pravu uživaju:

- *glavar (šef) strane države i uža obitelj* uživa(ju) potpuni i apsolutni procesni imunitet (v. toč. 33. b.); postojanje imuniteta članova službene pratnje ovisi o vrsti posjete domaćoj državi (službeni ili privatni posjet);
- *diplomatski zastupnici (agenti) strane zemlje* uživaju potpuni i apsolutni procesni imunitet (v. toč. 33. b.) koji vrijedi i u ratu (npr. Poljska - Njemačka, 1939. g.); ne vrijedi u vlastitoj državi (npr. Jugoslavija - Francuska - Austrija 1973.); izvori (običajno pravo, te *Bečka konvencija o diplomatskim odnosima iz 1961*); specifičnosti privatne tužbe;
- *osobe u svezi s diplomatskim agentima* uživaju:
 - i. potpuni i apsolutni (v. toč. 33. b.) procesni imunitet → obitelj diplomatskog agenta, te administrativno i tehničko osoblje i njihove obitelji;
 - ii. funkcionalni imunitet (v. toč. 33. b.) → poslužno osoblje;
 - iii. nemaju imunitet → domaći državljani kao članovi osoblja diplomatskog agenta;
- *prostori diplomatske misije* (zgrade i zemljišta koje misija koristi bez obzira na vlasništvo, te stan šefa misije) nepovredivi su → ulaz samo uz suglasnost šefa misije (primjeri: Moskva 1974. g., Iran 1979. g.);
- *pravo diplomatskog azila (utočišta)*:
 - i. pojam diplomatskog azila: zaštita od uhićenja i/ili kaznenog progona u prostorima diplomatske misije;
 - ii. razlika od *azila* (v. *Zakon o azilu*, NN 103/03) i *egzila* (progonstvo kao kaznena sankcija);
 - iii. povijest: Tezejev hram u Ateni, Pauzanija u Sparti;
 - iv. stanje danas: diplomatski azil reguliran partikularnim međunarodnim pravom (primjeri: Budimpešta 1956. - 76., Čile 1973.);

- *arhiv i dokumenti diplomatske misije* (službeni dokumenti misije, ali i privatni dokumenti diplomatskih agenata) nepovredivi su;
- *diplomatska putna prtljaga (diplomatska valiza)* nepovrediva je ako sadrži samo službene dokumente i kao takva je označena; nepovrediv je i *diplomatski kurir* (primjer: Nizozemska 76., kurir Sjeverne Koreje);
- *konzularni dužnosnici:*
 - i. pojam konzularnog dužnosnika → određen *Bečkom konvencijom o konzularnim odnosima* iz 1963.);
 - ii. pravna i stvarna razlika od diplomatskih agenata → funkcionalni imunitet (v. toč. 33. b.) u proširenju (običajno pravo): primjer: Split 2003. god. (!);
- *dužnosnici OUN:*
 - i. pojam dužnosnika OUN-a → predstavnici zemalja članica, dužnosnici po odluci glavnog tajnika, te stručnjaci UN i specijaliziranih ustanova; nepovredivi su kao i prostorije, te arhiv UN;
 - ii. sadržaj imuniteta ovih dužnosnika → sadržajno uži (funkcionalni + osobna sigurnost), ali prostorno širi;
 - iii. potpuni i apsolutni procesni imunitet (v. toč. 33. b.) → glavni tajnik i njegovi pomoćnici; ravnatelji ustanova; članovi njihovih obitelji; vojne osobe u službi UN (primjer → Sarajevo 1992., Unprofor);
- *pripadnici stranih vojnih postrojbi:*
 - i. kada uživaju imunitet? → ako su u domaćoj zemlji po pozivu ili temeljem međunarodnog ugovora;
 - ii. sadržaj → potpuni i apsolutni (v. toč. 33. b.) procesni imunitet;
 - iii. primjer → mornari sa stranog ratnog broda koji je u posjetu Splitu;
- *svjedoci i vještaci* koji uživaju *salvus conductus* po međunarodnom ugovoru → jamstvo slobodnog prolaza i povratka;

- *predstavnici članica i članovi Tajništva Vijeća Europe:*
 - i. sadržaj imuniteta (kao dužnosnici UN) s tim da vrijedi na užem području (područje članica VE);
 - ii. Hrvatska u Vijeću Europe od studenog 1996. g. → v. NN-MU br. 14/97 i 8/98;
 - *sudionici u postupku pred Europskim sudom za ljudska prava (ESLJP):*
 - i. sadržaj imuniteta → potpuni i relativni procesni imunitet (v. toč. 33. b.), jer se protiv ovih osoba ne može vršiti kazneni progon ali samo zbog izjava ili drugih dokaza koje su one iznijele pred Sudom;
 - ii. svrha imuniteta → zaštita osoba koje iskazuju protiv vlastite države;
 - *predstavnici članica i tajnik Međunarodne vlasti za morsko dno* (potpuni i apsolutni procesni imunitet), te *ostali dužnosnici Vlasti* (ograničeni imunitet - kao dužnosnici UN, ali s primjenom na užem području);
 - *suci međunarodnih sudova:* potpuni i apsolutni procesni imunitet (kao diplomatski agenti); primjeri → suci MKSJ - imunitet kao suci Međunarodnog suda (čl. 13. c. *Statuta MKSJ-a*); suci MKS - potpuni i apsolutni procesni imunitet (kao šefovi dipl. misija), te i ograničeni materijalni imunitet (čl. 48. Rimskog statuta MKS-a).
- c. Napomena povezana uz imunitet po međunarodnom pravu: moguće je ukidanje imuniteta predviđenih unutarnjim pravom odredbama međunarodnog prava (potvrda supsidijarnosti unutarnjeg prava!); primjeri:
- čl. 7. st. 2. *Statuta MKSJ-a* → službeni položaj bilo koje optužene osobe bez obzira je li šef države ili vlade ... "*neće osloboditi takvu osobu kaznene odgovornosti, niti će joj zbog toga biti ublažena kazna*";
 - čl. 27. *Statuta MKS* → "*Ovaj se Statut primjenjuje jednako na sve osobe bez razlike u njihovom službenom svojstvu*".

XIII. poglavlje: MEĐUNARODNO KAZNENO SUDOVANJE

43. *Nastanak i razvitak ideje o međunarodnom kaznenom sudovanju*

- a. Neuspjeli pokušaji stvaranja međunarodnih kaznenih sudova:
- *Versajski ugovor o miru iz 1919.g.* → predviđa se izručenje ratnih zločinaca saveznicima radi suđenja (car Wilhelm II., i Nizozemska), no zbog načela legaliteta izručenje se odbija (?);
 - *Ženevske konvencije iz 1937. protiv terorizma* (pripremljene povodom atentata na kralja Aleksandra u Marseju), a kojima se predviđa ustroj posebnog međunarodnog kaznenog suda, nisu nikad ratificirane (!).
- b. Ostvarenje *ad hoc* (hrv.: za to, s posebnom svrhom) kaznenog sudovanja od Nirnberga do Haga:
- *Međunarodni vojni sud (MVS, Nirnberški sud):*
 - i. osnivanje → *Londonski sporazum i Statut*, 1945. godine;
 - ii. nadležnost → kome i za što suditi: tzv. veliki ratni zločinci moraju biti izručeni a nakon toga suđeni; međunarodna su kaznena djela: zločini protiv mira, ratni zločini i zločini protiv čovječnosti (v. KP!).
 - *Međunarodni vojni sud za Daleki istok (Tokijski sud):*
 - i. osnivanje → *Deklaracija zapovjednika udruženih sila* iz 1946. godine;
 - ii. nadležnost → sudovanje glavnim japanskim okrivljenicima za ratne zločine.
 - *Međunarodni kazneni sud za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava na području bivše Jugoslavije od godine 1991. (Haški sud, MKSJ, ICTY - The International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of Former Yugoslavia since 1991):*
 - i. osnivanje → temeljem odluke međunarodne zajednice (rezolucija Vijeća sigurnosti OUN br. 827 -1993. koja sadrži i *Statut Suda*);

ii. nadležnost MKSJ-a → određena je Statutom i to kao:

- a. vremenska nadležnost: od 1.1.1991.;
- b. mjesna: područje bivše Jugoslavije;
- c. usporedna (iznimka od pravila *ne bis in idem*, v. toč. 87. b.);
- d. stvarna nadležnost koja obuhvaća (v. kazneno pravo!):
 - povrede ženevskog prava (konvencije iz 1949. godine);
 - povrede haškog prava (konvencije iz 1899. i 1907. godine: povrede zakona i običaja rata);
 - genocid (Konvencija iz 1948. godine);
 - zločini protiv čovječnosti (protiv civila, postoji presedan MVS - običajno MP!);

iii. postupak pred MKSJ → Opća sjednica suda (1994. godine, angloamerička pravna tradicija!) donosi *Pravila o postupku i dokazivanju (ukupno 125)*, te *Pravila u odnosu na pritvorene i zatočene osobe*.

- *Međunarodni kazneni sud za Ruandu (MKSR, Sud u Arushi, Tanzanija)*, sud blizanac MKSJ-u kako po načinu osnivanja (1994. godine), tako i po nadležnosti i postupku.
- Opća napomena: *bitne razlike* između spomenutih *ad hoc* kaznenih sudova (2 para blizanaca → MVS i *Tokijski sud*, te *MKSJ* i *MKSR*) su:
 - i. različiti osnivači: države pobjednice (MVS i Tokijski sud), odnosno međunarodna zajednica (MKSJ i MKSR);
 - ii. različito rješenje problema stvarne nadležnosti: MVS mora sam utvrditi međunarodna kaznena djela (prigovor nepostojanja legaliteta) za razliku od MKSJ i MKSR koji imaju materijalnopravnu osnovu (međunarodno i unutarnje pravo poznaju sva kaznena djela za koja su ovi sudovi nadležni).

c. *Stalno kazneno sudovanje* → *Međunarodni kazneni sud (MKS, ICC - International Criminal Court)*:

- osnivanje: diplomatska konferencija, Rim 1998.g. (Završni dokument + konvencija koja sadrži Statut MKS); Hag kao sjedište → još jedan haški sud (!);
- nadležnost:
 - i. stvarna → genocid, ratni zločini, zločini protiv čovječnosti, zločin agresije; nije prihvaćeno, iako je bilo predloženo, proširenje nadležnosti na druga međunarodna kaznena djela (npr. na međunarodni terorizam, te na trgovinu narkoticima);
 - ii. mjesna → za djela počinjena na teritoriju država potpisnica ili za djela počinjena od državljanina potpisnice (iznimka: proširenje i na počinitelje koji su djela počinili izvan teritorija potpisnica, a nisu ni njihovi državljani → suđenje po zahtjevu Vijeća sigurnosti!);
- postupanje: *Pravilnik o postupku i dokazima* (donosi ga skupština članica s 2/3 većinom → europska pravna tradicija!);
- nesporazumi i problematika u djelovanju suda: različita mišljenja → 116 predloženih članaka, 3000 varijanti, prijedloga i amandmana (!); poseban stav SAD;
- RH kao država potpisnica donijela je i implementacijske propise (v. toč. 36. a. i b.).

d. Više o MKS-u v.:

1. Eser, A.: *Na putu k Međunarodnom kaznenom sudu: nastanak i temeljne crte Rimskog statuta*, "Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu", Vol. 10 - br. 1 (2003), str. 133 - 164.
2. Josipović - Krapac - Novoselec: *Stalni međunarodni kazneni sud*, Zagreb 2001.

44. **Mješoviti međunarodni kazneni sudovi**

- a. Općenito: radi se o tzv. međunarodnim sudovima treće generacije (*vojni, pa ad hoc i stalni, te na kraju mješoviti međunarodni sudovi!*); u teoriji se nazivaju i internacionaliziranim domaćim sudovima ili sudovima hibridima (*internationalized domestic tribunals, hybrid courts*).
- b. Pojam mješovitog međunarodnog kaznenog suda: sud između nacionalnog i međunarodnog suda; četiri elementa ovog pojma →

nastanak odlukom međunarodne zajednice u suglasnosti s domaćom državom ali i bez nje + sastav (suci: domaći i stranci) + nadležnost (teška kršenja međunarodnog prava, posebice humanitarnog ili kršenje ljudskih prava) + primjenjeno pravo (MKP, MKPP, ali i domaće pravo).

- c. Neki mješoviti međunarodni sudovi prema područjima na kojima djeluju:
- *Istočni Timor* → osnivanje prijelazne međunarodne uprave tzv. UNTAET-a rezolucijom UN br. 1272 kako bi se popunila praznina nastala povlačenjem indonezijskih snaga s ovog područja; val nasilja 1999. godine, ali i nedostatak domaćih pravika prisiljava UNTAET formirati *Posebna vijeća za ozbiljne zločine*; temeljni podaci:
 - i. sastav vijeća: jedan domaći i dva međunarodna suca;
 - ii. stvarna nadležnost: genocid, ratni zločini, zločini protiv čovječnosti, ubojstva, seksualni delikti i mučenja;
 - iii. pravo koje se primjenjuje: domaće, osim ako je suprotno međunarodno priznatim standardima o ljudskim pravima (optužnice i presude v. na www.jsmp.minihub.org);
 - *Kosovo* → po povlačenju jugoslavenskih snaga 1999. godine UN (rezolucijom br. 1244) uspostavlja međunarodnu upravu (UNMIK); sudovi sastavljeni samo od domaćih sudaca, zbog teškoća u odlučivanju povezanih uz nacionalnost sudaca dopunjavaju se međunarodnim sucima, da bi u prosincu 2000. godine bila ustanovljena posebna sudska vijeća u kojima su većinom međunarodni suci (unatoč primarnoj nadležnosti MKSJ-a); temeljni podaci:
 - i. primjena prava: izaslanik glavnog tajnika UN na čelu UNMIK-a ovlašten je donositi uredbe s propisima temeljem kojih će se sudovi osnivati i voditi kazneni postupak;
 - ii. međunarodni suci i tužitelji ovlašteni su preuzeti bilo koji predmet neovisno o vrsti (!);
 - iii. tijekom 2003. godine na Kosovu je djelovalo 13 međunarodnih sudaca i 14 tužitelja;
 - iv. očekuju se promjene nakon proglašenja Kosova državom 2008. godine.
 - *Sijera Leone* → 2002. godine formiran *Specijalni sud za zločine počinjene tijekom građanskog rata* temeljem sporazuma vlade i UN-a; predviđena je usporedna nadležnost nacionalnih i *Specijalnog suda* uz primat potonjeg; osobno važenje propisa - za osobe starije od 15 godina (!). V. <http://www.sc-sl.org/documents.html>.
 - *Bosna i Hercegovina* → primarna nadležnost MKSJ uz djelovanje i *Suda BiH* koji od 2004. godine ima poseban pododjel kaznenog odjela nadležan za ratne zločine; temeljni podaci:

- i. sudska vijeća sastavljena su od dva međunarodna i jednog domaćeg suca, ali se predviđa postupna zamjena međunarodnih domaćim sucima;
 - ii. Tužiteljstvo BiH ima međunarodne tužitelje;
 - iii. sve međunarodne suce i tužitelje imenuje Visoki predstavnik za BiH; više v. na <http://www.ohr.int/ohr-dept/rule-of-law-pillar/pdf/wcc-project-plan-201004-eng.pdf>
- *Kambodža* → od 1975. do 1979. ubijeno 1.700.000 ljudi (21% stanovnika); 1999. godine UN zahtijeva suđenje vođama Crvenih Kmera, no vlada Kambodže odbija formiranje posebnog suda ali je suglasna s djelovanjem posebnog sudskog vijeće unutar nacionalnih sudova u kojem bi sudili međunarodni suci (isto i sa tužiteljima); tek 2005. g. sporazum UN - Kambodža stupa na snagu, a Kambodža donosi Zakon o ustanovljavanju Izvanrednog vijeća (implementacijsko pravo!).

45. *Međunarodno i međunarodno kazнено sudovanje*

a. Bitne razlike među ovim pojmovima:

- međunarodno je sudovanje širi pojam od međunarodnog kaznenog sudovanja, jer ne rješava samo pitanja kaznene odgovornosti fizičkih osoba već i sporove među državama, te između građana i država (u slučaju povreda temeljnih prava);
- međunarodno sudovanje nastaje mnogo ranije od međunarodnog kaznenog sudovanja → *Konvencija o mirnom rješavanju sporova* iz 1899. godine, dok je arbitražna prihvaćana još krajem XVIII. st. (!).

b. Važniji međunarodni sudovi (ne kazneni!) koji provode *međunarodno sudovanje*:

- *Međunarodni sud pravde (MSP)*:
 - i. osnivanje: Povelja UN, glavno sudbeno tijelo UN; sjedište u Hagu (3 haška suda!);
 - ii. nadležnost: sporovi među državama + savjetodavna mišljenja za UN;
 - iii. postupak: Statut i Pravila suda; bez žalbe na odluku;
 - iv. izvršenje odluka: obvezno ili obavijest Vijeću sigurnosti (koje može primjeniti mjere iz Povelje UN);

- v. povezanost djelovanja MSP-a s kaznenim postupkom i kaznenim pravom:
 - a. MSP primjenjuje i kazneno-procesne institute; primjeri → spor SAD - Iran (diplomatski imunitet, *Bečka dipl. kon.*), spor Njemačka - SAD (*Konvencija o konzularnim odnosima* - slučaj braće LaGranda);
 - b. odluke MSP-a mogu imati kaznenopravni značaj: postupci zbog tužbi o genocidu (*Konvencija o genocidu*) → BiH-SRJ (1993.-2007.), RH-SRJ (1999.), SRJ-NATO (1999.), nakon odluke mogu uvjetovati kaznenu odgovornost počinitelja (!);
 - c. odluke MSP-a mogu biti izvor prava (presedan, primjer: slučaj LaGranda).
- *Europski sud za ljudska prava (ESLJP, The European Court of Human Rights):*
 - i. osnivanje: 1959. godine temeljem *Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda* (1950→1953, RH: 1997→1998);
 - ii. stvarna nadležnost (obvezna za države članice) obuhvaća sporove:
 - a. oko tumačenja i primjene *Konvencije*;
 - b. građana protiv države (!), ali i države protiv države zbog povreda temeljnih ljudskih prava i sloboda (značajno jer su najteže povrede prava moguće u kaznenom postupku);
 - iii. postupak → reguliran posebnim *Poslovníkom ESLJP* iz 1998. godine (odluka ESLJP-a kao posljednji stupanj odlučivanja; rok i uvjet za tužbu: 6 mjeseci od konačne odluke + iskorišten redoviti domaći pravni put);
 - iv. povezanost djelovanja ESLJP-a s kaznenim postupkom:
 - a. odluka ESLJP-a izvor je za pravnu regulaciju u zemlji članici (primjer: *Lamy protiv Belgije* → pravo na uvid u spis uvjet uspješnoj obrani; ukidanje smrtne kazne);

- b. odluka ESLJP-a može značiti stvarni nastavak kaznenog postupka novim načinom uz dokazivanje povreda prava; kojih prava (?) → v. *Konvenciju*: pravo na pošteno suđenje, pravo na žalbu u kaznenim predmetima (Engleska!!), pravo na naknadu zbog pogrešne presude i td.;

Napomene:

- tijekom 2004. godine ESLJP je zaprimio 33 tužbe protiv RH. Od toga je u 21 predmetu postignuta prijateljska nagodba, u 11 je predmeta utvrđena povreda prava, dok je samo u jednom predmetu utvrđeno da nije bilo povreda prava (*Sl. Dalmacija od 4.12.2005.*);
- više o ovome v. Karas, Ž: *Neka obilježja povreda čl. 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, "Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu", Vol. 10 -br. 1 (2003), str. 27 - 48.

46. Kazneno pravo Europske unije

- a. Nužnost zaštite financijskih interesa EU (10% proračuna EU za 2001. godinu izgubljeno zbog kriminalnih aktivnosti!).
- b. Način stvaranja kaznenog prava bez povrede suvereniteta država - model propisi koje bi sve države članice trebale usvojiti kao svoje → *Corpus juris* kao nacrt u kojemu su određena temeljna kaznena djela (8 djela protiv financijskih interesa EU), te kazneni postupak (1995/96).
- c. Zajednička tijela kaznenog postupka:
- *Europski sud pravde*: ograničena nadležnost → odlučuje samo o tumačenju odredbi *Corpus juris*; u konkretnim predmetima sude nacionalni sudovi (!);
 - *Europsko javno tužiteljstvo (EJT)*: predviđa se puna nadležnost EJT-a kako bi se osigurao sustavni kazneni progon → *Europski ravnatelj kaznenih progona* (Bruxelles) + zamjenici u svakoj državi članici; obveza pružanja pomoći od nacionalnih tijela; nadležnost za provođenje istraga uz nadzor tzv. suca sloboda (uhidbeni nalog, ali i sudska presuda vrijede na cjelokupnom području EU).
- d. Stanje danas: ostaju samo prijedlozi - prvi korak!

Napomena: više o ovome v. Satzger, H.: *Utjecaji prava Europske zajednice/Europske unije na nacionalno kazneno pravo država članica*, "Ljetopis za kazneno pravo i praksu", Vol. 10 - br. 1 (2003), str. 165 - 180.

XIV. poglavlje: MEĐUNARODNA POLICIJSKA SURADNJA

47. Pojam i načini ostvarivanja međunarodne policijske suradnje

- a. Pojam → međunarodna međusobna pomoć policijskih tijela povezana uz eventualni kazneni postupak.
- b. Način ostvarivanja policijske suradnje → u više faza:
 - pravno reguliranje suradnje (pravni temelj: konvencije);
 - ustrojavanje stalnih policijskih tijela nadležnih za suradnju, što omogućava međusobnu izmjenu informacija i direktne kontakte;
 - neposredna preventivna ili otkrivačka djelatnost (pribavljanje dokaza, otkrivanje i hvatanje počinitelja uglavnom najtežih kaznenih djela organiziranog kriminaliteta i/ili terorizma).

48. Postojeće institucije međunarodne policijske suradnje

- a. *Međunarodna organizacija kriminalističke policije (Interpol, naziva se i ICPO → International Criminal Police Organisation)* osnovana je 1923. godine, a 1946. godine sjedište joj je iz Beča prebačeno u Pariz. Danas okuplja oko 180 država članica, a Hrvatska je članica ove organizacije od 1992. godine. Svaka članica ustanovljuje svoj *Središnji nacionalni ured* koji klasificira i dostavlja podatke značajne za suzbijanje međunarodnog kriminaliteta, te usklađuje rad domaćih i stranih policijskih tijela.
- b. *Europol* je ustanovljen posebnom deklaracijom EU (prihvaćena 1995., a ratificirana 1996. godine). Za sada nema operativnih ovlasti, ali na području EU prikuplja i dostavlja podatke važne za suzbijanje kriminaliteta. Predviđa se kako će ova institucija u budućnosti postati "... *nadnacionalna kriminalistička policija nadležna za suzbijanje međunarodnog terorizma i drugih naročito teških kaznenih djela*". Ovakvo buduće rješenje već danas izaziva rasprave o načinu nadzora nad radom Europola. Među prijedlozima je i onaj po kojemu bi nadzor nad radom Europola trebao vršiti *Europski javni tužitelj (EJT, v. toč. 42.)*.
- c. *UCLAF (Unite de coordination de la lutte anti-fraude)* je posebna policijska jedinica EU koja, suprotno Europolu, ima operativne ovlasti usmjerene na suzbijanje prevara. Cilj joj je zaštita financijskih interesa EU (v. toč. 42.). Istražna tijela ove jedinice ovlaštena su vršiti provjere

zakonitosti financijskog poslovanja, te imaju pravo pristupa gospodarskim i policijskim dokumentima.

- d. *Ekonomsko-socijalno vijeće UN*, uz ostalo, utvrđuje i smjernice za borbu protiv organiziranog kriminaliteta, a nadležnost na ovom području imaju i druga tijela UN (npr. Komisija za opojne droge, Odjel za prevenciju i kaznenopravna pitanja međunarodnog kriminaliteta i sl.).

III. DIO: TEMELJNI KAZNENO-PROCESNI SUBJEKTI

XV. poglavlje: TEMELJNE (GLAVNE) PROCESNE FUNKCIJE I TEMELJNI KAZNENO-PROCESNI SUBJEKTI

49. Kaznenoprocne funkcije

- a. Pojam (temeljne, glavne) kaznenoprocne funkcije: kaznenoprocnim pravom predviđene najvažnije djelatnosti nužne za postojanje kaznenog postupka. Povezanost s procesnim radnjama → procesne radnje sadržaj su procesne funkcije (v. izlaganje o procesnim radnjama, toč. 7.).
- b. Vrste procesnih funkcija: temeljne (glavne), te ostale (dopunske) procesne funkcije (koje nisu nužne za postojanje kaznenog postupka).
- c. Tko vrši kaznenoprocne (posebice glavne!) funkcije (?) → rješenja nekad i sad.

50. Temeljni kaznenoprocni subjekti

- a. Pojam pravnog subjekta uopće (v. ranija izlaganja iz Teorije prava i države).
- b. Temeljni (glavni) subjekti u kaznenom postupku - povezanost s glavnim procesnim funkcijama.
- c. Dopunski kaznenoprocni subjekti.
- d. Kriteriji na kojima se temelje različita teorijska stajališta o pojmu subjekta: funkcije (najuži pojam), bilo koje pravo i dužnost, interes o ishodu, aktivnost u postupku.

XVI. poglavlje: KAZNENO-PROCESNE STRANKE
I ZASTUPANJE U KAZNENOM POSTUPKU

51. Pojam kazneno-procesne stranke

- a. Različitost glavnih subjekata ovisno o položaju u postupku (suprostavljanje?).
- b. Odnos pojmova kaznenoproceni subjekt i kaznenoprocena stranka.
- c. Teorijska stajališta o pojmu procesnih stranaka:
 - starije (materijalnopravno) stajalište o pojmu procesnih stranaka (počinitelj i država, *ius puniendi*);
 - novije (procesnopravno) stajalište o pojmu stranke (suprotni interesi + raspolaganje samostalnim procesnim pravima);
 - stajalište o postupku bez stranaka (opasnost od eliminiranja suprostavljanja - kontradiktornosti!): okrivljenik kao suradnik suda.
- d. Stranačka sposobnost: pojam; u pravilu nesporna (imunitet?).
- e. Procesna sposobnost stranke: pojam → sposobnost samostalnog poduzimanja procesnih radnji.
- f. Procesna nesposobnost: pojam → nemogućnost poduzimanja procesnih radnji, npr. u slučaju trajne duševne bolesti okrivljenika (obustava kaznenog postupka); ne isključuje stranačku sposobnost, ali *zahtjeva* zastupanje u kaznenom postupku; *moćnost* istovremenog postojanja procesne sposobnosti i zastupanja.

52. Zastupanje i vrste pravnih zastupnika

- a. Opći pojam zastupanja (v. izlaganja iz predmeta Teorija prava i države).
- b. Zastupanje u kaznenom postupku: za koga i kada je potrebno zastupanje → oštećenik / drž. odvjetnik / okrivljenik.
- c. Pravni zastupnici u kaznenom postupku:

- zakonski zastupnik: pojam, ograničena primjena u kaznenom postupku (procesno nesposoban oštećenik);
- procesni zamjenik (supstitut): pojam, primjena u kaznenom postupku (za okrivljenika → bliske osobe);
- opunomoćenik: pojam, primjena u kaznenom postupku (samo za oštećenika (čl. 60. st. 1.) i siromašnog oštećenika (čl. 60. st. 2.); punomoć branitelju (?) → procesni pomoćnik, a ne opunomoćenik.

XVII. poglavlje: OVLAŠTENI TUŽITELJ U KAZNENOM POSTUPKU

53. Pojam i način određivanja ovlaštenog tužitelja

- Povijesni pregled.
- Suvremeno pravo → tri kategorije kaznenih djela ovisno o načinu kaznenog progona.
- Rješenja u našem pravu:
 - KP → tri vrste kaznenih djela (zašto u KP-u procesnopravna rješenja ?);
 - KPP → četiri procesne mogućnosti prilikom određivanja tužitelja:
 - državni odvjetnik (za kaznena djela s progonom po službenoj dužnosti);
 - državni odvjetnik (za kaznena djela s progonom po prijedlogu);
 - oštećenik kao tužitelj (supsidijarni tužitelj za kaznena djela za koja se progon vrši po službenoj dužnosti ili po prijedlogu);
 - oštećenik kao privatni tužitelj (za kaznena djela za koja se progon vrši po privatnoj tužbi).
- Pojam oštećenika: osoba čije je neko osobno ili imovinsko pravo ugroženo ili povrijeđeno kaznenim djelom (podjela kaznenih djela s obzirom na posljedicu → v. KP!).

e. Moguće uloge oštećenika u kaznenom postupku:

- supsidijarni tužitelj (v. toč. 57.);
- privatni tužitelj (v. toč. 58.);
- podnositelj prijedloga za kazneni progon (v. toč. 53.);
- podnositelj imovinsko-pravnog zahtjeva (v. *adhezijski postupak*, toč. 13. b.);
- sudionik (ali ne i stranka!) u kaznenom postupku (moguće i kao "bivši" supsidijarni tužitelj).

54. Državni odvjetnik kao (javni) tužitelj u kaznenom postupku

- a. Vrijeme i razlozi nastanka institucije državnog odvjetništva (Francuska 1808., Korčula 1214. g.).
- b. Europski javni tužitelj danas (EJT, v. toč. 46. c.): zbog financijskih šteta uvjetovanih počinjenim kaznenim djelima formirana je *Komisija za zaštitu financijskih interesa EU* → *Zelena knjiga*. Prijedlog rješenja i stajališta povezanih uz djelovanje EJT-a:
 - nadležnost: navedene posebne inkriminacije → *Corpus iuris*, ukupno osam kaznenih djela (različiti oblici transnacionalnih prijevara + krivotvorenje eura);
 - izbor EJT-a: Europsko vijeće + zamjenik u svakoj zemlji;
 - prihvaćanje *načela obostranog priznavanja dokaza*;
 - sudska kontrola nad radom EJT-a: nacionalni sudovi (po jedan u svakoj zemlji);
 - sporna mjesna nadležnost suda - koji kriterij prihvatiti: mjesto počinjenja, državljanstva, prebivališta ili uhićenja?

55. Državno odvjetništvo kod nas

- a. Ustrojstvo državnog odvjetništva → pravni izvori:

- *Ustav RH (čl. 124.):* državno je odvjetništvo samostalno i neovisno pravosudno tijelo s ustrojem na tri nivoa:
 - i. Državno odvjetništvo RH (DORH) kojem je na čelu Glavni državni odvjetnik, a imenuje ga Sabor na prijedlog Vlade (povezanost s upravnom vlašću!);
 - ii. županijska državna odvjetništva kojima su na čelu županijski državni odvjetnici koje imenuje Glavni državni odvjetnik;
 - iii. općinska državna odvjetništva kojima su načelu općinski državni odvjetnici koje imenuje Glavni državni odvjetnik, a zamjenike na svim nivoima imenuje Državno-odvjetničko vijeće (DOV).

- *Zakon o državnom odvjetništvu iz 2001. godine (ZDO, NN 51/01)* predviđa ova ustrojstvena načela (pojašnjenje naziva i sadržaja ovih pojmova):
 - i. načelo monokratskog uređenja;
 - ii. načelo hijerarhije;
 - iii. načelo devolucije;
 - iv. načelo supstitucije.

- b. Nadležnost državnog odvjetnika → progon počinitelja kaznenih djela (kazneni progon) kao glavna dužnost (čl. 42. st. 1.), a sastoji se od ovih posebnih obveza državnog odvjetnika (čl. 42. st. 2. toč. 1.- 5.):
 - otkrivanje kaznenih djela i pronalaženje počinitelja;
 - poduzimanje izvida, te zahtijevanje vršenja izvidnih mjera;
 - zahtijevanje provođenja istrage i pojedinih istražnih radnji;
 - podizanje i zastupanje optužnice (optužnog prijedloga);
 - podnošenje žalbi i izvanrednih pravnih lijekova.

- c. *Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (USKOK):*
 - pojam korupcije i organiziranog kriminaliteta (v. KP!);

- pravni izvor: *Zakon o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta* (ZUSKOK, NN 88/01, 12/02, 33/05, 48/05 i 76/07);
- pojam USKOK-a → posebno državno odvjetništvo sa sjedištem u Zagrebu koje na čitavom području RH vrši kazneni progon za posebno određena kaznena djela;
- osnove ustroja USKOK-a:
 - i. ravnatelj Ureda → uvjeti za zamjenika Glavnog državnog odvjetnika;
 - ii. zamjenici ravnatelja (u Zagrebu i na terenu);
 - iii. posebni oblici suradnje s MUP-om;
- stvarna nadležnost USKOK-a:
 - i. zlouporabe u postupku stečaja (čl. 283. st. 2. i 3. KZ);
 - ii. nelojalne konkurencije u vanjskotrgovinskom poslovanju (čl. 289. st. 2. KZ);
 - iii. zlouporabe u obavljanju dužnosti državne vlasti (čl. 338. KZ);
 - iv. protuzakonito posredovanje (čl. 343. KZ);
 - v. primanje (čl. 347. KZ) i davanje mita (čl. 348. i 294. b. KZ);
 - vi. kaznena djela počinjena u sastavu grupe (čl. 89. st. 22. KZ) ili zločinačke organizacije i to ako se radi o:
 - a. protupravnom oduzimanju slobode (čl. 124. st. 3. KZ);
 - b. prisili (čl. 128. st. 2. KZ);
 - c. trgovanju ljudima i ropstvu (čl. 175. st. 3. KZ);
 - d. protuzakonitom prebacivanju osoba preko državne granice (čl. 177. st. 3. KZ);
 - e. razbojništvu (čl. 218. st. 2. KZ);
 - f. iznudi (čl. 234. st. 2. KZ);
 - g. ucjeni (čl. 235. st. 2. KZ);
 - h. prikrivanju protuzakonito dobivenog novca (čl. 279. st. 3. KZ);
 - i. protupravnoj naplati (čl. 330. st. 4. i 5. KZ);
 - vii. zlouporabe opojnih droga (čl. 173. st. 3. KZ);
 - viii. udruživanja za počinjenje kaznenih djela (čl. 333. KZ) uključujući pri tome sva kaznena djela koja je počinila grupa ili zločinačka organizacija, osim za kaznena djela protiv RH i oružanih snaga;
 - ix. kaznena djela počinjena u vezi s djelovanjem grupe ili zločinačke organizacije za koja je propisana kazna zatvora u trajanju duljem od tri godine, a počinjena su na području dviju ili više država ili je značajan dio njihova pripremanja ili planiranja izvršen u drugoj državi;
 - x. podvođenja (čl. 195. st. 2. KZ), nedozvoljene trgovine zlatom (čl. 290. st. 2. KZ) i izbjegavanja carinskog nadzora (čl. 298. st. 2. KZ); samo progon organizatora (!);

- xi. kaznena djela povezana s gore navedenim kaznenim djelima ako se radi o:
 - a. prikrivanju protuzakonito dobivenog novca (čl. 279. st. 1. i 2. KZ);
 - b. sprječavanju dokazivanja (čl. 304. st. 1. i 2. KZ);
 - c. prisili prema pravosudnom dužnosniku (čl. 309. KZ);
 - d. sprječavanju službene osobe u obavljanju službene dužnosti (čl. 317. KZ);
 - e. napadu na službenu osobu (čl. 318. KZ);
 - f. otkrivanju identiteta zaštićenog svjedoka (čl. 305. a. KZ);
- najkraće, stvarna se nadležnost USKOK-a odnosi na kaznena djela:
 - i. korupcije (lat. *corruptio*, kvarenje, podmićivanje);
 - ii. organiziranog kriminaliteta (kaznena djela počinjena od grupe ili zločinačke organizacije);
 - iii. povezana uz korupciju ili organizirani kriminalitet;
- mjesna nadležnost državnog odvjetništva uopće i USKOK-a posebno:
 - i. državni je odvjetnik nadležan vršiti kazneni progon sukladno propisima o sudskoj nadležnosti (v. toč. 68. do 71.) ako se progon vrši po službenoj dužnosti → progon za djela o kojima sudi njemu odgovarajući sud (na pr. Općinsko državno odvjetništvo u Splitu vršiti će kazneni progon pred Općinskim sudom u Splitu; relativnost ovog zaključka (v. ustrojstvena načela državnog odvjetništva, toč. 55. a.);
 - ii. USKOK je za djela iz svoje nadležnosti ovlašten vršiti progon na čitavom području RH, dakle nije vezan propisima o sudskoj nadležnosti; radi specijalizacije sudova samo županijski sudovi u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu sude za ova kaznena djela (postoje posebni istražni odjeli i zamjenici ravnatelja za ova područja (v. slično: *EJT*);
- važnije posebne procesne odredbe za postupke iz nadležnosti USKOK-a (povećanje učinkovitosti, v. toč. 12. b.):
 - i. sastav suda → nema porotnika, a vijeća su sastavljena od tri profesionalna suca;
 - ii. produženo *zadržavanje* (v. posebni dio) s 24 na 48 sati;

- iii. produženo najduže trajanje pritvora u istrazi za 6 mjeseci;
 - iv. uvođenje *krunskog svjedoka* (teorijski i zakonski pojam i naziv, stvarni sadržaj - v. toč. 34., 76. i 84.) u kazneni postupak;
 - v. predviđanje *posebnih izvida kaznenih djela*; primjeri posebnih mjera: simulirani pravni posao, korištenje prikrivenog istražitelja i tajno snimanje; sudjelovanje istražnog suca i policije (v. toč. 56. d.);
 - vi. šire mogućnosti blokiranja i prisilnog oduzimanja sredstava, prihoda ili imovine ostvarene kaznenim djelom.
- d. *Ured za sprječavanje pranja novca (Zakon o sprječavanju pranja novca, NN 69/97, 106/97, 67/01, 114/01, 117/03 i 142/03)* pri Ministarstvu financija: suradnja i prikupljanje podataka o osobama putem obveznika u suradnji (banke, fondovi, osiguranje, mjenjačnice, burze, zalagaonice, igračnice, organizatori igara na sreću); primjer → identifikacija stranke s prometom većim od određenog novčnog iznosa.

56. *Policija i državno odvjetništvo*

a. Općenito o policiji:

- opća svrha policijske djelatnosti → održavanje reda i sigurnosti;
- naziv → grč. *politea* (državna uprava); a zatim u Francuskoj u XIII. st. naziv *policijska komora* za odjel gradskih sudova za otkrivanje prijevara što nakon 1699. prihvaćaju svi veći gradovi;
- povijest → Atena (*Odbor jedanaestorice*, skitski strijelci), Rim (August: 14 regija s područjima - svako područje s policijskom postrojbom zaduženom i za gašenje požara!), Francuska (Napoleon - žandarmerija: od vojne policije do civilne službe s vojnim ustrojstvom za čitavu zemlju).

b. Ustroj policije:

- *Zakon o policiji (ZOPO)* → policija kao javna služba MUP-a koja obavlja policijske poslove (npr. otkrivanje počinitelja kaznenih djela, zaštita života).
- *Uredba o unutarnjem ustroju i načinu rada MUP RH:*
 - i. Ravnateljstvo policije → policijske uprave → policijske postaje i ispostave;
 - ii. Uprava kriminalističke policije s odjelima (npr. za suzbijanje zlouporabe droga, za opći kriminalitet, terorizam);
- Policijske ovlasti (npr. pozivanje građana, uhićenje): određenost pravnim propisima (*ZOPO, Pravilnik o načinu policijskog postupanja* i dr.); kriterij za razlikovanje policijske (svrhovitost) od pravne države (građani su "... *podložni jedino zakonima, a ne drugim ljudima* → *non sub homine, sed sub lege*").
- Značaj policije za vršenje funkcije kaznenog progona → dio policijskih poslova povezan je s ovom funkcijom.

b. Kaznena prijava:

- pojam → obavijest (usmena ili pisana) o počinjenju kaznenog djela upućena (neposredno ili posredno) državnom odvjetniku;
- podnosioci kaznenih prijava:
 - i. sva tijela državne vlasti (policija!) - *dužnost* prijavljivanja;
 - ii. sve pravne osobe - *dužnost* prijavljivanja;
 - iii. građani - *trebaju* prijaviti (moralna, a ne pravna obveza uz iznimku čl. 299. i 300. KZ);
- postupanje državnog odvjetnika s kaznenom prijavom:
 - i. potpuna prijava → *načelo legaliteta kaznenog progona* (v. toč. 83.);

- ii. nepotpuna prijava ili opće saznanje (bez prijave!) o mogućem počinjenju djela → *zahtjev redarstvenim vlastima* (v. čl. 174. st. 2. !) da "... *prikupe potrebne obavijesti i poduzmu druge mjere radi otkrivanja kaznenog djela i počinitelja ... a redarstvene vlasti* (ali i sva ostala državna tijela!) *dužni su postupiti prema zahtjevu državnog odvjetnika*" → v. policijska djelatnost u svezi s kaznenom djelom (pod c. ove točke); funkcionalna nadređenost državnog odvjetništva policiji (!);
- iii. neosnovana prijava → *odbacivanje* (v. izlaganje o supsidijarnom tužitelju, toč. 57.);

b. Policijska djelatnost u svezi s kaznenim djelom (dva bitna pitanja):

- pravne osnove (temelji) policijskog djelovanja (*kada policija djeluje?*; razlika pravne od policijske države!):
 - i. postojanje *osnova sumnje* (razlikovati od *osnovane sumnje!*) o počinjenju kaznenog djela → samostalna djelatnost policije utemeljena na zakonskoj ovlasti (v. čl. 177. st. 1. ZKP!); cilj → prikupljanje podataka za sastavljanje potpune kaznene prijave (nema kaznene prijave);
 - ii. postojanje *zahtjeva državnog odvjetnika* (v. čl. 174. st. 2. ZKP!); cilj → nepotpunu prijavu upotpuniti novim podacima (kaznena prijava, iako nepotpuna, postoji);
- način policijskog djelovanja (*kako policija djeluje?*):
 - i. *neformalna* policijska djelatnost (tzv. operativno-kriminalistička djelatnost) → nije detaljno pravno regulirana, policija djeluje prema *pravilima struke* sukladno konkretnom predmetu (npr. traženje potrebnih obavijesti od građana, pregled prijevoznih sredstava, ograničavanje kretanja, v. čl. 177. st. 2. ZKP); rezultati ove djelatnosti *ne mogu* se koristiti kao dokaz → na njima se ne može temeljiti sudska odluka (v. posebni dio, pravno nevaljali dokazi!); zašto se ovakva djelatnost uopće vrši (?);
 - ii. *formalna* policijska djelatnost precizno je pravno regulirana i vrši se u samo točno određenim slučajevima i na točno određeni način (npr. formalno ispitivanje osumnjičenika ili vršenje hitnih istražnih radnji); na

ovako pribavljenim dokazima *može se temeljiti sudska odluka* (radi se o pravno valjanim dokazima).

c. Izvidi kaznenih djela:

- pojam izvida (elementi pojma): policijska djelatnost (navedena u prethodnoj točki) i/ili djelatnost državnog odvjetnika (pozivanje podnositelja kaznene prijave, osumnjičenika ili drugih osoba radi prikupljanja podataka) + vrijeme (prije početka kaznenog postupka);
- cilj izvida: pretvaranje *osnova sumnje* u *osnovanu sumnju* (v. toč. 83.) kako bi se mogao pokrenuti kazneni postupak povodom kaznenog djela za koje se progon vrši po službenoj dužnosti;
- vrste izvida:
 - i. *opći izvidi* kaznenih djela: izvidi koje povodom kaznenih djela za koja se progon vrši po službenoj dužnosti vrše policija i/ili državni odvjetnik;
 - ii. *posebni izvidi* kaznenih djela → karakteristike:
 - a. *supsidijarnost*: opći se izvidi ne bi mogli provesti na drugi način ili bi bili skopčani s nerazmjernim teškoćama;
 - b. provode se povodom u zakonu *točno određenih teških kaznenih djela* (npr. kaznena djela protiv RH, protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, ubojstva, otmice, sva kaznena djela za koja je propisana kazna dugotrajnog zatvora itd.);
 - c. poseban sadržaj: primjena točno određenih mjera (npr. nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora, tajno praćenje i tehničko snimanje, uporaba prikrivenih istražitelja ili pouzdanika) koje znače *privremeno ograničenje ustavnih prava i sloboda*;
 - d. ograničeno trajanje: najduže *trajanje mjera* zakonski točno određeno (4 + 3 mjeseca);
 - e. postojanje *sudskog nadzora nad postojanjem zakonskih uvjeta*: mjere određuje istražni sudac pisanim obrazloženim nalogom policiji (uz tajnost!);
 - f. dokazi pribavljeni mjerama posebnih izvida imaju snagu *pravno valjanih dokaza*.

57. *Supsidijarni tužitelj*

- a. Pojam supsidijarnog tužitelja: oštećenik koji preuzima kazneni progon jer ga ne vrši državni odvjetnik; elementi pojma → državni odvjetnik ne vrši kazneni progon (ne počima ili odustaje od već započetog progona) + preuzimanje progona od oštećenika.
- b. Naziv: *supsidijarni* (dopunski!) *tužitelj* ili *oštećenik kao tužitelj* (ZKP, neodgovarajući zakonski naziv jer obuhvaća i privatnog tužitelja!).
- c. Razlog postojanja ovog instituta: značenje *načela legaliteta kaznenog progona* za osiguranje kaznenog progona; pogrešna procjena i moguće zlouporabe; tko može vršiti nadzor nad radom državnog odvjetnika - alternativa i rješenje.
- d. Vrste nadzora nad radom državnog odvjetnika: oštećenik + istražni sudac + okrivljenik.
- e. Preuzimanje progona → moguće situacije kod nas:
 - državni odvjetnik, postupajući po prijavi, zaključi kako *nema osnova za poduzimanje progona* → *rješenje o odbacivanju prijave* + obavijest oštećeniku u roku od 8 dana od rješenja → rok oštećeniku da u daljih 8 dana *sam poduzme progon* (postupak nije ni bio započeo!);
 - odustanak državnog odvjetnika od progona u već započetom kaznenom postupku prije početka glavne rasprave → sud donosi *rješenje o obustavi postupka* (zašto?) + obavijest oštećeniku da može u roku od 8 dana, *sam nastaviti progon*;
 - oštećenik nije obaviješten u gornjim slučajevima:
 - i. ne zna da progon neće biti poduzet → rok da *sam poduzme progon* 6 mjeseci od rješenja o odbacivanju prijave;
 - ii. ne zna kako je odustanak od progona uvjetovao rješenje o obustavi → rok od 3 mjeseca za *nastavak kaznenog progona*;
 - odustanak državnog odvjetnika od optužbe na glavnoj raspravi:

- i. ako je oštećenik nazočan → očitovanje o preuzimanju progona odmah;
 - ii. ako oštećenik nije nazočan na raspravi, a uredno je pozvan → *presumpcija* (v. posebni dio) da ne želi nastaviti progon.
- pravo državnog odvjetnika da preuzme progon od supsidijarnog tužitelja (obrnuta varijanta!) → razlozi, pravni učinak.
- f. Prava *supsidijarnog tužitelja*: istovjetna procesnim pravima koja bi imao državni odvjetnik da je ovlašten tužitelj (osim prava koja državni odvjetnik ima kao državno tijelo).
- g. Supsidijarni tužitelj u sudskoj praksi: (stari ali znakoviti) podaci iz 1983. → 2% predmeta iz nadležnosti državnog odvjetnika preuzeli oštećenici.
- h. Oštećenik je maloljetan ili lišen poslovne sposobnosti (v. toč. 52., zastupanje):
- pravilo → zastupnik poduzima sve procesne radnje;
 - iznimka → oštećenik koji je navršio 16 godina može sam poduzimati procesne radnje.

58. *Privatni tužitelj*

- a. Pojam → elementi definicije: tko + zašto vrši kazneni progon.
- b. Odnos privatnog prema supsidijarnom tužitelju → isto osobno svojstvo, različito kazneno djelo (!).
- c. Privatni tužitelj u našem pravu:
- rok za vršenje pogona → 3 mjeseca od saznanja za kazneno djelo i eventualnog počinitelja; posebna situacija (smrt oštećenika, v. čl. 50. i 55.);
 - protutužba kod uvrede → pojam (v. KP - *retorzija*), učinak (imunitet + rok: završetak gl. rasprave);
 - oštećenik je maloljetan ili lišen poslovne sposobnosti → v. zastupanje, toč. 52.: zakonski zastupnik i/ili opunomoćnik (!) + iznimka (oštećenik navršio 16 godina);

- odustanak do završetka glavne rasprave → učinak (gubitak prava);
 - nedolazak na glavnu raspravu → *presumpcija* odustanka; značaj *povrata u prijašnje stanje* (v. toč. 7. c.);
 - važnija kaznena djela za koja se progon vrši po privatnoj tužbi → *uvreda* (čl. 199. KZ), *kleveta* (čl. 200. KZ), *iznošenje osobnih ili obiteljskih prilika* (čl. 201. KZ), *predbacivanje kaznenog djela* (čl. 202. KZ), *tjelesna ozljeda* (čl. 98. KZ), *uništenje i oštećenje tuđe stvari* (čl. 222. KZ), *zlouporaba povjerenja* (čl. 227. KZ) itd.
- d. Privatni tužitelj u sudskoj praksi: mali broj inkriminacija, ali velik broj predmeta!
- e. Problem pravne prirode privatne tužbe → je li privatna tužba pravo na osobnu osvetu ili samo procesna pretpostavka (?).

XVIII. poglavlje: OKRIVLJENIK U KAZNENOM POSTUPKU

59. *Temeljni pojmovi*

- a. Osumnjičenik.
- b. Okrivljenik (u užem i širem smislu).
- c. Optuženik.
- d. Osuđenik.

60. *Tko (ne) može biti okrivljenik?*

- a. Pravna osoba (?):
 - angloameričko i europsko stajalište o kaznenoj odgovornosti pravnih osoba;
 - nove odredbe kod nas (*Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela*, NN 151/03);
 - vrste kaznenopravnih sankcija: kazne (novčane i ukidanje pravne osobe), uvjetne osude i sigurnosne mjere (npr. zabrana obavljanja određenih poslova);
 - značajke postupka:

- i. jedinstvenost postupka (isti postupak za pravnu i odgovornu fizičku osobu);
- ii. predstavnik okrivljene pravne osobe ima prava, ali i dužnosti okrivljenika (npr. moguć *dovedbeni nalog*);
- iii. moguć branitelj, ali nema obvezne obrane.

Napomena: više o ovome v. → Đurđević, Z.: *Kaznena odgovornost i kazneni postupak prema pravnim osobama u RH*, "Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu", Vol. 10 - br. 2/2003., str. 719 - 778.

b. Dijete (?):

- čl. 4. ZSM: sankcije za *maloljetnike* (odgojne mjere, maloljetnički zatvor, sigurnosne mjere); KZ: isključenje primjene kaznenog zakonodavstva prema *djeci*;
- rješenja po kojima se granica maloljetnosti određuje prema vrsti počinjenog kaznenog djela (npr. Engleska → granica kod ubojstva).

c. Neubrojiva osoba (?):

- pojam: KZ (nema krivnje - nemogućnost primjene kaznenopravne sankcije); v. KP (!);
- smještaj u psihijatrijsku ustanovu → v. *Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama* (NN 111/97, 27/98, 128/99, 79/02); v. KP(!);
- ZKP (Gl. XXVIII. čl. 456. - 462.): *Postupak prema okrivljenicima s duševnim smetnjama* → utvrđenje neubrojivosti i uvjeta za prisilni smještaj u ustanovu u kaznenom postupku.

61. Pravni položaj okrivljenika u kaznenom postupku

a. Pravni položaj okrivljenika kao politički pokazatelj stanja u nekoj zemlji (v. toč. 12.):

- suprotstavljena stajališta: učinkovitost i zaštita prava, dvostruka uloga okrivljenika u postupku → okruvjenik kao subjekt i kao izvor saznanja o činjenicama);

- osnovana sumnja i presumpcija nedužnosti (v. toč. 56. d. i 61. b.) → pokušaj ostvarenja ravnoteže povezivanjem suprotstavljenih pojmova;
- značaj načela akuzatornosti i kontradiktornosti za zaštitu prava okrivljenika (v. toč. 85.).

b. Presumpcija okrivljenikove nedužnosti:

- pojam presumpcije i njeno trajanje;
- pravni izvori o ovoj presumpciji:
 - i. u međunarodnom pravu (v. toč. 35. e.);
 - ii. kod nas (URH čl. 28, ZKP čl. 3. st. 1.);
- pravni učinak presumpcije nedužnosti:
 - i. teret dokaza (v. posebni dio);
 - ii. vrsta sudske presude u slučaju dvojbe nekad i danas (v. *absolutio ab instantia*, toč. 16. d.).

62. Pravni učinak odsutnosti i smrti okrivljenika

a. Suđenje u pravilu samo u nazočnosti okrivljenika (*dužnost upuštanja!*):

- teorijska stajališta o razlozima za nužnu nazočnost okrivljenika (okrivljenik je potreban sudu; briga o pravima okrivljenika ?);
- rezultat prihvaćanja potrebe o nužnoj nazočnosti okrivljenika → prisilno dovođenje (v. *dovedbeni nalog*) pod dva uvjeta (okrivljenik je uredno pozvan + nije opravdao izostanak);
- *načelo neposrednosti* → pouzdanije utvrđenje činjenica (v. toč. 90.).

b. Suđenje bez nazočnosti okrivljenika, iako suprotno *načelu pravičnog postupka* (v. toč. 86.), moguće je (iznimke od pravila navedenog pod a.):

- u sumarnom postupku: okrivljenik dostižan → suđenje *in absentia* (toč. 89. i.) ako su (kumulativno!) ispunjeni uvjeti (zašto su određeni?):
 - i. okrivljenik je uredno pozvan ili vlastitom krivnjom nije mogao biti pozvan (promjena adrese ili boravišta);
 - ii. okrivljenikova nazočnost (po mišljenju suda!) nije nužna;
 - iii. okrivljenik je ispitan ili se očitovao o osnovanosti optužbe.

- u redovitom postupku → moguće je suđenje i bez optuženika (*suđenje u odsutnosti ili kontumacijski postupak*: suđenje *in contumaciam*, po lat. *contumax* - prkosan; povijesni razlozi za suđenje u odsutnosti); sud će donijeti *rješenje o suđenju u odsutnosti* ako (kumulativno određeni uvjeti, v. toč. 90. e.):
 - i. je optuženik u bijegu ili inače nije dostižan državnim tijelima;
 - ii. postoje osobito važni razlozi za suđenje u odsutnosti (dakle, u pravilu ovakvog suđenja ne bi trebalo biti!);
 - iii. je sud prethodno pribavio mišljenje tužitelja (znači li to postojanje suglasnosti tužitelja? - povezati s načelom akuzatornosti i tekstem čl. 305. st. 6. ZKP-a gdje se navodi kako " ... žalba zadržava izvršenje ukoliko je rješenje doneseno protivno mišljenju tužitelja");
 - iv. se ne radi o maloljetniku (zašto - značaj osobe počinitelja, a ne kaznenog djela!).

- pravni učinak presude izrečene u kontumacijskom postupku:
 - i. pravo (sada nazočnog!) osuđenika na obnovu izvan zakonskih uvjeta određenih za obnovu (koji uvjeti, v. čl. 412. i izlaganja o *obnovi kaznenog postupka* u posebnom dijelu);
 - ii. vremenski je određeno pravo na obnovu (1 godina od saznanja za presudu) → opravdanost ovog rješenja (?);
 - iii. razlika u pravnom položaju osuđenika ovisno o nazočnosti na suđenju.

c. Pravni učinak smrti okrivljenika:

- pravilo: *obustava postupka* (protiv mrtvih kazneni se postupak ne vodi);
- iznimke nekad i danas (zahtjev za obnovu, *nakon smrti osuđenika, mogu podnijeti državni odvjetnik i ...*; v. toč. 52. c).

63. Obrana i branitelj u kaznenom postupku

a. Pojam obrane: temeljna procesna funkcija (v. toč. 49.) čiji su sadržaj procesne radnje (v. toč. 7.) usmjerene kako na utvrđivanje okrivljeniku korisnih činjenica tako i na primjenu za njega najpovoljnijih pravnih propisa.

b. Pojam branitelja (čl. 62. st. 5.): procesni *pomoćnik* okrivljenika koji mu, temeljem punomoći ili sudske odluke, svojim pravnim znanjem i procesnom vještinom pomaže u obrani. Temeljna pitanja o branitelju:

- tko može, a tko ne može biti branitelj (v. čl. 62. st. 5., te čl. 64.)?
- kad okrivljenik može imati branitelja (v. čl. 62. st. 1.)?
- tko može angažirati branitelja (v. čl. 62. st. 4.)?

c. Vrste obrane:

- osobna → pisana i usmena;
- stručna ili formalna:

i. obvezna:

- a. prava: u kojim slučajevima i od kojeg trenutka okrivljenik mora imati branitelja (v. čl. 65., te dodatno: čl. 147. st. 4., 199. st. 3., 457. st. 2. ZKP, te čl. 49. st. 2. ZSM);
- b. neprava (čl. 66.);

ii. fakultativna (čl. 70.);

iii. višestruka, max. 3 branitelja (čl. 63. st. 2.);

iv. zajednička, uvjet (čl. 63. st. 1.);

- materijalna (čl. 8. st. 1.).

d. Temeljna prava obrane i njihova ograničenja:

- pregled spisa i predmeta (*kada?*): nakon podnošenja istražnog zahtjeva (prije početka postupka!) ili nakon prve istražne radnje poduzete od istražnog suca (čl. 68.) → nije dozvoljen pregled spisa izvida, a ni spisa (hitnih) istražnih radnji policije (!);
- pritvorski kontakt s braniteljem:
 - i. pravilo → bez nadzora (čl. 69. st. 1.);
 - ii. iznimka → nadzor pod ovim uvjetima (čl. 69. st. 2):
 - a. vrsta (teškog) kaznenog djela (ukupno 9);
 - b. vrsta počinitelja → grupa ili organizacija;
 - c. trajanje → najdulje 2 mjeseca od određivanja pritvora;
- razlikovanje mjere nadzora kontakta branitelja s pritvorenikom od posebnih izvidnih mjera istog sadržaja (v. toč. 56., te čl. 69. st. 3.).

64. Osnove ustrojstva odvjetništva

- a. Pojam odvjetništva: neovisna i samostalna (načela ustroja!) javna služba (pojam javne službe!) koja pruža pravnu pomoć fizičkim i pravnim osobama u ostvarivanju i zaštiti njihovih prava i pravnih interesa. V. *Zakon o odvjetništvu (ZO)* iz 1994. (NN 9/94).
- b. Hrvatska odvjetnička komora (HOK) kao samostalna i neovisna organizacija → donosi Statut i druge opće akte npr. *Odvjetničku tarifu* ili *Kodeks odvjetničke etike*, te odlučuje o stjecanju i prestanku prava na obavljanje odvjetništva.
- c. Ovlasti odvjetnika: pružanje svih oblika pravne pomoći (pravni savjeti, sastavljanje isprava i podnesaka), te zastupanje stranaka.

- d. Monopol (?) → "... pružanjem pravne pomoći (za nagradu) smiju se baviti samo odvjetnici"; iznimka: profesori i docenti PF-a → samo pravni savjeti i mišljenja.
- e. Problemi u praksi: način određivanja naknada (HTV Latinica, 12.11.07. - visina nagrada).
- f. Besplatna pravna pomoć → v. *Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći* iz 2008. g.
- g. Imunitet odvjetnika: materijalnopravni (odgovornost za dano mišljenje, v. čl. 15. ZO) i procesnopravni (pritvor samo uz odobrenje suda, čl. 16. ZO, v. toč. 34).
- h. Specifičnosti *pretrage odvjetnika i odvjetničkog ureda* → obavijest HOK-u za određivanje ovlaštenog predstavnika, nazočnost suca koji je izdao rješenje kako bi odredio što će se pregledati (povrede → pravna nevaljalost dokaza).
- i. Uvjeti za upis u *Imenik odvjetnika* HOK-a (čl. 48. ZO).

O problematici odvjetničkog rada u kaznenom postupku v. *Nove zadaće i stare nedaće branitelja u postupku - izmjene ZKP-a iz 2002. godine*, v. *Ljetopis*, br. 2/2002, str. 341.

XIX. poglavlje: SUD U KAZNENOM POSTUPKU

65. *Sudski sustav u Hrvatskoj*

- a. Općenito o sudbenoj vlasti (čl. 117. - 123. URH): neovisnost, odlučivanje temeljem ustava i zakona, trodioba vlasti, javnost postupka, sudjelovanje laika (sudaca porotnika) u sudovanju, sudački imuniteti, stalnost sudačke dužnosti, nadležnost, sastav i posebni propisi o Državnom sudbenom vijeću (DSV).
- b. Vrste sudova: pravni izvori → *Zakon o sudovima* (ZOS: NN 3/94, 100/96, 115/97, te 129/00 + odluke Ustavnog suda iz NN 67/01 i 5/02 kojima se ukidaju neke zakonske odredbe ZOS-a):
 - vrste sudova kod nas (čl. 13. ZOS):
 - i. redovni sudovi: općinski, županijski i Vrhovni sud RH;

- ii. specijalizirani sudovi: prekršajni, trgovački, Visoki prekršajni sud RH, Visoki trgovački sud RH, Upravni sud RH;
 - kazneni sud (?) → teorijski naziv prihvaćen i u ZKP-u (v. čl. 15., prethodno pitanje); posebni kazneni sudovi:
 - i. sudovi za organizirani kriminalitet (v. izlaganje o USKOK-u, toč. 55. c.);
 - ii. sud za ratne zločine → prestanak rada Haškog suda, v. izlaganje o *stvarnoj nadležnosti* županijskih sudova (toč. 67.) i o *implementacijskom pravu* (toč. 36. b.);
 - iii. općinski kazneni sud (Zgb);
 - sudski odjeli (čl. 27. - 30. ZOS): više sudaca ili sudskih vijeća koja odlučuju u jednom ili više srodnih pravnih područja; osnivanje → ministar; sjednice odjela → predsjednik odjela;
 - različiti nazivi u javnosti → forum (trg), tribunal (podij).
- c. Važnija načela ustrojstva kaznenih sudova:
- načelo sudačke neovisnosti;
 - načelo sudjelovanja laika u kaznenom sudovanju (v. toč. 72.).

66. *Općenito o sudskoj nadležnosti*

- a. Opći pojam sudske nadležnosti (v. izlaganja iz predmeta Teorija prava i države):
 - nadležnost u objektivnom smislu → zakonom određen djelokrug poslova određenog suda;
 - nadležnost u subjektivnom smislu → pravo i dužnost određenog suda postupati u određenoj pravnoj stvari.
- b. Vrste nadležnosti značajne za kazneni postupak: stvarna, mjesna, delegirana, te nadležnost po koneksitetu.
- c. Sudovi se ustanovljuju i njihova se nadležnost može određivati isključivo *zakonom* → KPP-o kao *zakonsko pravo*!

67. *Stvarna nadležnost*

- a. Pojam stvarne nadležnosti: nadležnost ovisna o vrsti kaznenog predmeta → sukladno vrsti predmeta (dakle ovisnoj o težini kaznenog djela) određuje se vrsta suda koja će u tom predmetu suditi. Stvarna nadležnost omogućava razgraničenje poslova između viših i nižih sudova pri čemu je kriterij razgraničenja *zapriječena (propisana)*, a ne *izrečena kazna* (v. KP!).

- b. *Stvarna nadležnost općinskih sudova* (v. čl. 17/1 ZKP): u pravilu općinski sudovi *u prvom stupnju*:
 - sude za kaznena djela za koja je zakonom propisana *novčana kazna ili kazna zatvora do 10 godina*;
 - sude za kaznena djela za koja je posebnim zakonom određena nadležnost općinskog suda;
 - poduzimaju hitne radnje u *prethodnom kaznenom postupku* (v. toč. 8.) na svom području, ako postoji bojazan da to neće moći pravodobno učiniti istražni sudac;
 - obavljaju druge poslove povjerene im zakonom.

- c. Općinski sudovi, s obzirom na različitosti među njima, kategorizirani su, pa ovisno o kategorijama imaju različitu stvarnu nadležnost (iznimke, dakle odstupanja od pravila navedenog pod b.). Stoga razlikujemo:
 - općinske sudove *sužene nadležnosti* (to su svi općinski sudovi) → nadležni su za vođenje *sumarnih postupaka* (v. toč. 8. e.); razlika između sumarnog i redovitog postupka;
 - općinske sudove *proširene nadležnosti* (veći, dakle bolje opremljeni općinski sudovi određeni zakonom) koji sude u predmetima ne samo sumarnog, već i redovitog postupanja iz vlastite nadležnosti, te u predmetima redovitog postupanja iz nadležnosti drugih općinskih sudova (npr. Općinski sud u Splitu za sudove u Kaštelima, Starom Gradu, Supetru i Trogiru); v. *Zakon o područjima i sjedištima sudova (ZOPSS, NN 3/94)*;

- općinske sudove *potpune nadležnosti* → općinski sudovi proširene nadležnosti u sjedištu županijskog suda koji, osim u predmetima proširene nadležnosti (čl. 36/1 ZSM):
 - i. sude u maloljetničkim predmetima (čl. 36. st. 1. ZSM), jer imaju posebna *vijeća za mladež* (npr. Općinski sud u Splitu koji sudi u maloljetničkim predmetima iz nadležnosti općinskog suda Imotski, Makarska i Sinj);
 - ii. sude vojnim osobama, službenicima i namještenicima, za kaznena djela u obavljanju službe ako su u nadležnosti općinskog suda.

d. *Stvarna nadležnost županijskih sudova* (čl. 19.) obuhvaća:

- sudovanje u prvom stupnju (*prvostupanjska nadležnost*):
 - i. za kaznena djela za koja je propisana (zapriječena) kazna zatvora preko 10 godina ili dugotrajni zatvor (pravilo!);
 - ii. za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora od 10 godina ili lakša (nadležnost općinskog suda!, dakle iznimka) i to:
 - a. kad je to određeno ZKP-om (čl. 19. st. 1. b.) kod točno određenih kaznenih djela (npr. ubojstvo na mah, otmica, silovanje);
 - b. za kaznena djela za koja je posebnim zakonom propisana nadležnost županijskog suda;
- sudovanje u drugom stupnju (*drugostupanjska nadležnost*) pri čemu županijski sudovi *odlučuju o žalbama* protiv odluka općinskih sudova donesenih u prvom stupnju;
- *provođenje istrage* i poduzimanje drugih radnje u prethodnom kaznenom postupku (*istražna nadležnost* → istražni centri);
- odlučivanje u postupku izvršenja kazni zatvora (*izvršna nadležnost*) → ovlasti *suca izvršenja* (v. *Zakon o izvršenju kazne zatvora*);
- provođenje postupaka izručenja (*nadležnost za izručenje*), ako nije propisana nadležnost Vrhovnog suda (v. toč. 38. c.);

- obavljanje poslova *međunarodne pravne pomoći* u kaznenom stvarima uključivši i *priznanje i izvršenje strane kaznene presude* (v. toč. 37. i 40.);
- rješavanje sukoba sudova o mjesnoj nadležnosti (samo među sudovima s područja istog županijskog suda (v. toč. 71.);
- *posebna nadležnost* zakonom točno određenih županijskih sudova za suđenje zbog ratnih zločina ili zbog kaznenih djela određenih ZUSKOK-om (v. toč. 55. e.).

e. *Stvarna nadležnost Vrhovnog suda* uključuje (čl. 21.):

- odlučivanje po žalbama protiv prvostupanjskih presuda županijskih sudova (*drugostupanjska nadležnost*);
- odlučivanje po žalbama protiv drugostupanjskih presuda (*trećestupanjska nadležnost*) što je iznimno moguće (drugostupanjski postupak kao pravilo!) i to → samo u 3 slučaja (v. čl. 394. i izlaganja o žalbi na drugostupanjsku presudu); koji je sud prvostupanjski (?);
- odlučivanje o *izvanrednim pravnim lijekovima* (v. toč. 8. d., te posebni dio);
- odlučivanje kad je to zakonom posebno određeno (*posebno propisana nadležnost*).

f. *Prigovor stvarne nenadležnosti*

- pravilo → sud po službenoj dužnosti, tijekom čitavog kaznenog postupka, vodi računa o svojoj stvarnoj nadležnosti, te je obvezan (po prigovoru ili bez njega) dostaviti predmet nadležnom sudu, ako utvrdi da je stvarno nenadležan;
- iznimka → ako viši sud na raspravi utvrdi vlastitu stvarnu nenadležnost: npr. zaključi da ne postoji *teško ubojstvo* (čl. 91. KZ), već *prouzročenje smrti iz nehaja* (čl. 95. KZ) tada se neće oglasiti nenadležnim, već će okončati postupak - zašto (?), može li obratno (?).

68. Mjesna nadležnost

- a. Pojam mjesne nadležnosti → odgovor na pitanje koji će od više stvarno nadležnih sudova voditi kazneni postupak.
- b. Naziv *mjesna nadležnost* → postupak će voditi i predmet riješiti stvarno nadležan sud na čijem je području počinjeno kazneno djelo (važnost pojma *mjesto počinjenja kaznenog djela*, v. KP!).
- c. Prorogacija → pojam; je li prihvaćena: nije o mjesnoj nadležnosti, ali je moguća kod sastava suda (v. toč. 72. b.).
- d. Kriteriji za određivanje mjesne nadležnosti:
 - *primarni kriterij* → mjesto počinjenja kaznenog djela (*forum delicti commissi*); temeljna pitanja:
 - i. gdje je mjesto počinjenja? → KP (*distancijski delikti* i teorija *ubikviteta*, od lat. *ubique*, zašto je prihvaćena i rješava li procesno-pravni problem mjesno nadležnog suda);
 - ii. koje je područje pojedinog suda (?) → ZOPSS;
 - iii. zašto je *mjesto počinjenja* prihvaćeno kao primarni kriterij (?) → tragovi, svjedoci, mjesne prilike;
 - *supsidijarni kriteriji* → kada se (supsidijarnost!) i kojim redom primjenjuju (?); to su:
 - i. *forum praeventionis* (sud koji je pretekao): kad je djelo počinjeno na području više sudova ili na granici među njima → ZKP: nadležan je sud koji je prvi započeo postupak ili mu je prvom podnesen zahtjev;
 - ii. *forum domicilii* (sud domicila): kad nije poznato mjesto počinjenja ili je ono izvan RH → ZKP: nadležan je sud mjesta prebivališta ili boravišta okrivljenika; ZSM (čl. 59.) predviđa iznimku po kojoj je ovo primarni kriterij - kada i zašto?
 - iii. *forum deprehensionis* (sud mjesta uhićenja): kad nije poznato mjesto počinjenja, a ni prebivalište-boravište (ili su oba izvan RH), a postupak nigdje nije ni započeo → ZKP: nadležan je sud područja uhićenja ili samoprijave;

- iv. *forum ordinatum* (sud kojemu je naređeno): kad se pomoću prethodnih kriterija ne može odrediti mjesna nadležnost → ZKP: mjesno nadležan sud određuje Vrhovni sud RH.
- e. Posebni slučajevi određivanja mjesne nadležnosti:
 - kod privatne tužbe → izbor prepušten tužitelju (mjesto počinjenja ili mjesto prebivališta okrivljenika);
 - kazneno djelo počinjeno na brodu ili u zrakoplovu → sud matične luke ili prvog pristaništa u RH;
 - djelo počinjeno tiskom → sud mjesta tiskanja, a ako ono nije poznato sud mjesta raspačavanja;
 - mjesna nadležnost posebnih sudova po ZUSKOK-u (v. toč. 55. c.);
- f. Prigovor mjesne nenadležnosti → vremensko ograničenje: do pravomoćnosti optužnice (redovni postupak) ili do početka glavne rasprave (sumarni postupak); zašto (?).

69. Delegirana nadležnost

- a. Pojam: prenošenje nadležnosti s mjesno nadležnog na mjesno nenadležan, ali stvarno nadležan sud (*forum delegatum*, od lat. *delego* → povjeriti).
- b. Vrste delegirane nadležnosti:
 - *obligatorna delegacija* → delegacija se *mora* izvršiti (zato i *nužna delegacija!*) zbog postojanja:
 - i. razloga *stvarne prirode* (npr. zbog potresa ili nepogoda koje onemogućavaju rad nadležnog suda);
 - ii. razloga *pravne prirode* (npr. zbog izuzeća svih sudaca nadležnog suda);
 - iii. ZKP: ... *kad je nadležni sud iz pravnih ili stvarnih razloga spriječen da postupa ...* ;
 - *fakultativna delegacija* (svrhovitost u prenošenju, lat. *facultas* → mogućnost, prilika) *može* se odrediti kad je to opravdano (npr. u slučaju kad svi svjedoci, a i stranke imaju

prebivalište na području suda koji nije mjesno nadležan);
ZKP: ... *ako će se tako lakše provesti postupak ili ako postoje drugi važni razlozi;*

- ZKP → *poseban slučaj delegacije* kod kojega dolazi do prenošenja ne samo mjesne već i stvarne nadležnosti: na prijedlog Glavnog državnog odvjetnika Vrhovni sud može predmet prenijeti s općinskog na županijski sud (!) kada za to postoje naročito važni razlozi.
- c. Postupak delegacije nadležnosti: izvješće višem sudu → mišljenje državnog odvjetnika → određivanje drugog stvarno nadležnog suda.

70. Nadležnost po koneksitetu

- a. Pojam koneksiteta (lat. *connexitas* → veza): nadležnost jednog suda za rješavanje više kaznenih predmeta za koje su, po općim propisima, nadležni različiti sudovi.
- b. Razlika od delegirane nadležnosti → moguća promjena ne samo mjesne (pravilo s iznimkom!) već i stvarne nadležnosti, ali samo ako postoji veza među predmetima.
- c. Vrste koneksiteta:
- *subjektivni koneksitet:*
 - i. pojam subjektivnog koneksiteta;
 - ii. subjektivni koneksitet i *stjecaj kaznenih djela* (v. KP!);
 - iii. rješenje problema (ZKP) → *forum praeventionis* (v. toč. 68. d.) ili viši sud;
 - *objektivni koneksitet:*
 - i. pojam objektivnog koneksiteta;
 - ii. objektivni koneksitet i *sudioništvo* (v. KP!);
 - iii. rješenje problema (ZKP):
 - ^a supočinitelji (v. KP!) → *forum praeventionis*;

- b. sudionici u užem smislu (v. KP: pomaganje, poticanje, neprijavlivanje!) → sud nadležan za počinitelja;
- *mješoviti koneksitet*:
 - i. pojam mješovitog koneksiteta;
 - ii. rješenje problema (ZKP) → fakultativno spajanje predmeta ako postoje uvjeti (povezanost predmeta + isti dokazi) → ... *jedinstveni postupak može se provesti samo pred višim sudom.*

71. *Sukob o nadležnosti*

- a. Pojam: neslaganje sudova o tome tko će rješavati konkretan kazneni predmet.
- b. Vrste sukoba o nadležnosti: pozitivan i negativan sukob.
- c. Postupak za rješavanje sukoba: neposredno viši sud (?), mišljenje državnog odvjetnika, rješenje bez mogućnosti ulaganja žalbe (razlika od presude!).
- d. ZKP → ... *dok se ne rješi sukob nadležnosti između sudova, svaki od njih dužan je poduzimati one radnje u postupku za koje postoji opasnost od odgode.*

72. *Sastav suda u kaznenom postupku*

- a. Općenito o učešću *građana laika* (grč. *laos* → puk) u kaznenom sudovanju:
 - opravdanost sudjelovanja *laika* (?);
 - način sudjelovanja građana laika i način donošenja sudskih odluka:
 - i. *porotni sud*: pojam i način donošenja odluka;
 - ii. *prisjednički sud*: pojam i način donošenja odluka;
 - terminološki problemi: suci prisjednici, predsjednički i prisjednički sustav, prisežnici, te porotnici i suci-porotnici;

- značaj porotnog sustava za razvitak KPP-a;
 - *prednosti* porotnog sustava:
 - i. povećava značaj glavne rasprave (a time uvjetuje i dobro vođenje ove faze kaznenog postupka, v. toč. 90.);
 - ii. povećava politička jamstva okrivljeniku (smanjuje mogućnost osude iz političkih razloga);
 - iii. smanjuje mogućnost donošenja osuđujuće presude u dvojbenim slučajevima (onemogućava *kompensaciju nesigurnosti o krivnji blažom presudom*);
 - *nedostaci* porotnog sustava:
 - i. omogućava sudsko pomilovanje, što je neprihvatljivo;
 - ii. onemogućava korištenje žalbe;
 - iii. prihvaća neobrazložene sudske odluke.
- b. Sastav suda i način donošenja sudskih odluka kod nas:
- sastav *prvostupanjskog suda*:
 - i. *sudac pojedinac*:
 - a. *pravilo*: kad je propisana (zapriječena, v. KP!) novčana kazna ili kazna zatvora do 5 godina (sumarni postupak!);
 - b. *proširenje pravila na poseban slučaj*: postoji suglasnost stranaka (prorogacija?) da sudi sudac pojedinac (v. čl. 18. st. 3.!) i za ostala djela iz stvarne nadležnosti općinskog suda (koja?);
 - c. *iznimke od pravila*: iako je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do 5 godina *sudi sudsko vijeće* (1+2) ako je to izričito zakonom predviđeno (npr. kod prouzročenja smrti iz nehaja, kod nehajne ozljede sa smrtnom posljedicom, kod povreda pregovarača i td. (v. čl. 18. st. 2.!).
 - ii. *sudsko vijeće (1 + 2)*: propisana je kazna preko 5 do 15 godina što znači kako ovo vijeće sudi u okviru:

- a. općinskih sudova (čl. 18. st. 1.) → propisana je kazna zatvora preko 5, a do 10 godina;
 - b. županijskih sudova (čl. 20. st. 1.) → propisana je kazna zatvora preko 10, a do 15 godina;
 - iii. *sudsko vijeće (2 + 3)*: propisana je kazna zatvora od 15 godina ili dugotrajni zatvor → samo županijski sudovi (čl. 20. st. 1.);
- sastav *drugostupanjskog suda* (ovisi o načinu postupanja):
 - i. *sudsko vijeće (2 + 3)*: ako se, povodom žalbe, odlučuje nakon provedene rasprave i to:
 - a. pred županijskim sudovima (čl. 20. st. 3.);
 - b. pred VS RH (čl. 22. st. 2.);
 - iii. *sudsko vijeće (3 suca)*: ako se, povodom žalbe, odlučuje na sjednici vijeća (odlučuje se bez rasprave; nema porotnika - zašto?) i to:
 - a. pred županijskim sudovima **uvijek** (čl. 20. st. 2.);
 - b. pred VS RH ako je propisana kazna do 15 godina (čl. 22. st. 1.);
 - iv. *sudsko vijeće (5 sudaca)*: ako se, povodom žalbe, odlučuje na sjednici vijeća VS RH (dakle bez rasprave!), a propisana je kazna zatvora od 15 godina ili kazna dugotrajnog zatvora (čl. 22. st. 1.);
 - sastav *trećestupanjskog suda* (odlučuje uvijek na sjednici vijeća, dakle bez rasprave - zašto?; koji je to sud?; iznimnost trećestupanjskog odlučivanja (v. čl. 394., žalba na drugostupanjsku presudu!):
 - i. *sudsko vijeće (3 suca)*: ako je drugostupanjski sud bio županijski sud (koji je sud odlučivao u prvom, a koji će u trećem stupnju?);
 - ii. *sudsko vijeće (5 sudaca)*: ako je drugostupanjski sud bio VS RH, tada u trećem stupnju odlučuje isti sud → VS RH !!! (čl. 22. st. 3.);

- sastav VS RH kod *odlučivanja o izvanrednim pravnim lijekovima* (čl. 22. st. 4.):
 - i. *sudsko vijeće (3 suca)*: propisana je zatvorska kazna blaža od 15 godina;
 - ii. *sudsko vijeće (5 sudaca)*: propisana je kazna zatvora od 15 godina ili dugotrajni zatvor;
- značajke našeg sustava učešća građana laika u sudovanju:
 - i. *pravilo* → *prisjednički sustav* (zašto?);
 - ii. *iznimke* (nema laika!) → sudac pojedinac, drugostupanjsko odlučivanje na sjednici vijeća (ne uvijek!), te trećestupanjsko odlučivanje (uvijek!);
- zaključak → stvarni značaj sudaca porotnika kod nas?

O sudjelovanju sudaca laika u kaznenom sudovanju vidi npr.:

- Bayer, V.: *Problem sudjelovanja nepravnik u savremenom krivičnom sudovanju*, Zagreb 1940.
- Piškorec, V.: *Suci porotnici u kaznenom postupku s posebnim osvrtom na sudjelovanje sudaca porotnika u kaznenim predmetima*, "Ljetopis za kazneno pravo i praksu", Vol. 10 - br. 1 (2003), str. 109 - 122.

73. Način donošenja sudskih odluka

- a. Različita rješenja o načinu odlučivanja → većina ili jednoglasnost; primjer: suđenje Sokratu (281:220=501 dikast, v. toč. 15.).
- b. Odredbe ZKP-a o odlučivanju: odlučivanju prethodi ... *usmeno vijećanje i glasovanje*... (čl. 140. st. 1.). Pojašnjenje pojmova:
 - vijećanje → iznošenje mišljenja i sporazumijevanje s ostalim članovima sudskog vijeća;
 - glasovanje → izjašnjavanje o svakom pitanju;
 - upravljanje glasovanjem (čl. 140. st. 2.) → redosljed prilikom izjašnjavanja: nadležnost suda; potreba dopune dokaznog postupka; prethodna pitanja; glavna stvar (počinitelj? krivnja? kazna?); tajnost (čl. 142.);

c. Odlučivanje:

- pravilo → većinsko odlučivanje kod nas (čl. 140. st. 1.);
- iznimka → jednoglasno odlučivanje (dugotrajni zatvor);

d. Vrste sudskih odluka: presude, rješenja i nalozi (čl. 139. st. 1.; v. posebni dio).

74. Suci

a. Imenovanje, suspenzija i razrješenje sudaca:

- *Državno sudbeno vijeće (DSV):*
 - i. sastav → 11 članova: suci 7, odvjetnici 2, profesori 2, svi izabrani od Sabora;
 - ii. nadležnost → imenovanje sudaca, stegovni postupci, razrješenje sudaca;
 - iii. pravni izvor → *Zakon o državnom sudbenom vijeću* (NN 58/93, 49/99 i 31/00 + ukinute odredbe odlukama US RH → NN107/00 i 129/00, te 59/05 i 150/05);
- imenovanje sudaca: objava slobodnog mjesta (ministarstvo, NN) → mišljenje o sudačkim kandidatima (nadležno sudačko vijeće i *Odbor za pravosuđe Sabora*) → imenovanje (DSV) → objavljivanje odluke (NN), te stupanje na dužnost → mogućnost DSV-a poništiti odluku o imenovanju (zakonom točno određeni uvjeti);
- razrješenje sudaca: zakonske osnove → vlastiti zahtjev, trajni gubitak sposobnosti obnašanja dužnosti, osuda za kazneno djelo koje suca čini nedostojnim ili za teško stegovno djelo, te starost (70 god.);
- udaljenje od obavljanja dužnosti (suspencija):
 - i. *obligatorna suspenzija* → pojam i razlozi (postupak za kazneno djelo za koje je predviđena kazna zatvora od 5 godina ili teža ili je određen pritvor, osuda za kazneno djelo koje suca čini nedostojnim, te počinjenje teškog stegovnog djela);
 - ii. *fakultativna suspenzija* → pojam i razlozi (postupak zbog kaznenog djela zapriječenog kaznom zatvora

kraćom od 5 godina, obavljanje poslova nespojivih s obavljanjem sudačke dužnosti, postojanje prijedloga za razrješenje prilikom pokretanja stegovnog postupka).

b. Izuzeće sudaca:

- nepristranost i izuzeće → pojam i međusobna povezanost;
- vrste izuzeća ovisno o razlozima:
 - i. *isključenje*: obligatornost (čl. 36.), taksativno navedeni razlozi:
 - a. sam je sudac ujedno i oštećenik (toč. 1.);
 - b. postoji bliski odnos suca s nekim od učesnika u postupku (toč. 2. i 3.);
 - c. sudac je ranije vršio procesne radnje u istom predmetu (toč. 4. i 5., npr. bio je istražni sudac (?));
 - d. sudac je sudionik u postupku (npr. svjedok);
 - e. sudac je već prije odlučivao u istom predmetu;
 - ii. *rekuzacija (otklon)*: fakultativnost (čl. 36. st. 2.), postoje "... okolnosti koje izazivaju sumnju u nepristranost ...".
- pravni učinak izuzeća (čl. 37. i 40.):
 - i. isključenje → prestanak svakog rada;
 - ii. rekuzacija → izvješće predsjedniku uz obavljanje hitnih radnji;
- postupak izuzeća:
 - i. zahtjev stranaka do početka glavne rasprave ili kasnije ali odmah po saznanju ako se radi o isključenju (čl. 38.);
 - ii. nadležnost za odlučivanje → predsjednik suda (čl. 39. st. 1. i 2.);
 - iii. izvidi (čl. 39. st. 3.);
 - iv. odluke (čl. 39. st. 4. i 5.);
- izuzeće ostalih službenih osoba (čl. 41.).

XX. poglavlje: KONSENZUALNOST U
KAZNENOM POSTUPKU

75. Općenito o konsenzualnosti

- a. Pojam konsenzualnosti (lat. *consensus*, suglasje, sklad): suglasnost (dogovor) (potencijalnih) stranaka o načinu izbjegavanja ili bržeg okončanja kaznenog postupka.
- b. Zašto konsenzualnost iznositi prije pojašnjenja tijekom kaznenog postupka?
- c. Proširenje povezanosti građanskog i kaznenog sudovanja (pojam reprivatizacije kaznenog postupka, v. i toč. 13. i 83. h.).
- d. Razlozi za sve šire prihvaćanje sporazumijevanja kao načina okončanja ili izbjegavanja kaznenog postupka:
 - težnja smanjenju opterećenosti sudova;
 - rješavanje sporova bez nezadovoljne stranke;
 - povećana djelotvornost (!) postupka (utjecaj AS postupka, rješenja iz borbe protiv organiziranog kriminaliteta).

76. Konsenzualnost u našem kaznenom postupku

- a. Konsenzualnost kod primjene načela svrhovitosti kaznenog progona (v. toč. 84. g.).
- b. Konsenzualnost u istrazi: donošenje presude na zahtjev stranaka u istrazi (v. čl. 190. a.).
- c. Krunski svjedok (v. ZUSKOK, toč. 84. g.).
- d. Sporazumijevanje ovlaštenog tužitelja i okrivljenika o optužbi u sumarnom postupku:
 - sporazumijevanje stranaka o sastavu suda (čl. 18. st. 3., v. toč. 72. b.);

- pozitivno očitovanje optuženika o svim točkama optužbe i o predloženim kaznenopravnim sankcijama na glavnoj raspravi (čl. 442. st. 5.);
- postupak za izdavanje kaznenog naloga (čl. 446. - 469.).

IV. DIO: TEMELJNA NAČELA KAZNENOG POSTUPKA

XXI. poglavlje: OPĆENITO O TEMELJNIM NAČELIMA

77. *Pojam načela kaznenog postupka*

- Pojam: temeljno načelo kao opće prihvaćena pravna postavka na kojoj se temelji sustav kaznenog postupka (sinteza više propisa ?).
- Je li potrebna posebna teorijska obrada načela?

78. *Vrijeme i razlozi nastanka učenja o načelima*

- Vrijeme i razlozi nastanka učenja o načelima kaznenog postupka → kriza inkvizicijskog postupka, zašto (?).
- Razlozi i način izlaganja učenja o načelima (parovi načela; pravila i iznimke).

79. *Značaj učenja o načelima*

- Politički značaj.
- Pravno-tehnički značaj: olakšava tumačenje i omogućava pregled materije (!).

80. *Teorijske klasifikacije načela*

- Dosadašnje klasifikacije načela.
- Razlozi za suvremene promjene (v. Krapac):

- pojačan utjecaj međunarodnog prava (npr. *načelo pravičnosti, načelo jednakosti oružja, zaštita temeljnih prava čovjeka*);
- utjecaj anglo-američkog prava: težnja pojačanja akuzatorskih elemenata u postupku (spor ravnopravnih stranaka), smanjeni značaj načela traženja materijalne istine (opasnosti od ovoga načela, v. toč. 86. a.).

81. Klasifikacija načela našeg kaznenog postupka utemeljena na podjeli temeljnih procesnih funkcija

- a. Načela povezana uz funkciju kaznenog progona.
- b. Načela povezana uz funkciju obrane i zaštitu temeljnih prava okrivljenika.
- c. Načela povezana uz funkciju suđenja.

XXII. poglavlje: NAČELA POVEZANA UZ FUNKCIJU KAZNENOG PROGONA

82. Načelo oficijelnosti kaznenog progona

- a. Pojam progona *ex officio* (hrv. ureda radi, službeno) → elementi pojma: službena osoba + javni probitak + neovisnost progona o volji oštećenika.
- b. Nastanak načela oficijelnosti kaznenog *progona*: najprije ga primjenjuje inkvizitor (v. toč. 16. h.), pa državni odvjetnik.
- c. Opseg načela oficijelnosti: ovo načelo vrijedi ne samo za pokretanje, već za trajanja cijelog kaznenog postupka čime se osigurava kontinuirani progon određen akuzatornošću!
- d. Načelo oficijelnosti u našem kaznenom postupku:
 - čl. 42. st. 1. ZKP: "... kazneni progon je temeljno pravo i glavna dužnost državnog odvjetnika" → državnom se odvjetniku osigurava monopol kaznenog progona (!);

- nadzor nad monopolom državnog odvjetnika → supsidijarni tužitelj (v. toč. 57.);
- iznimke od načela oficijelnosti u slučajevima kod kojih volja oštećenika ima pravni značaj (čl. 47. i 48.):
 - i. slučajevi vršenja kaznenog progona po privatnoj tužbi (važnost podjele kaznenih djela ovisno o načinu progona! - v. KP i toč. 53. c.);
 - ii. slučajevi vršenja kaznenog progona po prijedlogu oštećenika (moguć odustanak od prijedloga do završetka glavne rasprave!); prijedlogom se smatra i kaznena prijava, te imovinskopravni zahtjev (v. toč. 13. b.).

83. Načelo legaliteta kaznenog progona

- a. Pojam načela legaliteta kaznenog progona: elementi pojma → zakonski uvjeti + dužnost (obveza!) državnog odvjetnika na vršenje kaznenog progona.
- b. Naziv načela: legalitet (lat. *lex*).
- c. Nastanak načela legaliteta kaznenog progona: njemačko pravo kraja XIX. st. (Kant: smisao je kazne pravedna odmazda → *apsolutne teorije o kazni*).
- d. Odnos načela oficijelnosti i načela legaliteta kaznenog progona:
 - zajedničko → odnose se na državnog odvjetnika (v. naziv!);
 - različito → odgovaraju na različita pitanja (tko? kada?).
- e. Razlozi za prihvaćanje načela legaliteta:
 - uvjetuje jednakost građana pred zakonom (čl. 26. URH);
 - povećava povjerenje građana u tijela kaznenog progona i u kazneni postupak;
 - generalno preventivno utječe na građane;
 - onemogućava (ili barem umanjuje) eventualnu samovolju tijela kaznenog progona.

- f. Nedostaci načela legaliteta: v. prednosti načela oportuniteta, toč. 84. e.).
- g. Odnos načela legaliteta (*nullum crimen ...*, v. KP!) i načela legaliteta kaznenog progona: različitost u pojmu, ali i međusobna povezanost (kroz zakonske uvjete!).
- h. Smanjivanje značaja načela oficijelnosti i legaliteta kaznenog progona u suvremenom pravu zbog tzv. *reprivatizacija kaznenog postupka* (v. toč. 75. c.): utjecaj AS prava → značaj nagodbi radi rješavanja problema nerješениh predmeta.
- i. Načelo legaliteta kaznenog progona u našem kaznenom postupku:
- čl. 2. st. 3. ZKP: ... državni je odvjetnik **dužan** poduzeti kazneni progon ako postoji
 - zakonski uvjeti (legalitet!) temeljem kojih se primjenjuje ili ne primjenjuje načelo legaliteta od strane državnog odvjetnika mogu biti:
 - i. *pozitivni uvjeti*, dakle uvjeti koji moraju *kumulativno* postojati kako bi se načelo primjenilo:
 - a. osnovana sumnja o postojanju točno određenog kaznenog djela s oficijelnim progonom;
 - b. osnovana sumnja o počinjenju tog djela od strane točno određene osobe;
 - ii. *negativni uvjeti*, dakle uvjeti koji ne smiju postojati da bi se načelo primjenilo (zato se još nazivaju i *zakonskim smetnjama*), te su *alternativno* određeni (dovoljno je postojanje jednog od njih da se načelo legaliteta ne primjeni); među ovi uvjete možemo svrstati:
 - a. zastaru (v. KP);
 - b. amnestiju i pomilovanje (v. KP);
 - c. smrt okrivljenika (v. toč. 62. c.);
 - d. duševnu bolest okrivljenika nastalu nakon počinjenja kaznenog djela;
 - e. nepostojanje prijedloga ili odobrenja ako je ono potrebno (npr. kod imuniteta, v. toč. 34.);
 - f. postojanje pravomoćne odluke u istom predmetu (v. pravilo *ne bis in idem*, toč. 87. b.);
 - praktično ograničenje striktne primjene načela legaliteta: državni odvjetnik vrši *procjenu* (ne)postojanja zakonskih uvjeta;

- kazneni progon u slučaju primjene odredbe čl. 28. KZ (v. KP → *beznačajno djelo*: procjena postojanja s obzirom na način postupanja, krivnju počinitelja i nastupjelu posljedicu) → vrši li se kazneni progon i primjenjuje li se u ovom slučaju načelo legaliteta kaznenog progona?

84. Načelo svrhovitosti (oportuniteta) kaznenog progona

- Pojam načela svrhovitosti (oportuniteta): elementi pojma → zakonski uvjeti + procjena svrhovitosti s aspekta državnog probitka + odlučivanje o vršenju kaznenog progona (mogućnost, a ne dužnost!).
- Naziv načela: oportun (lat. *opportunus*, prikladan, shodan, svrhovit, uputan); kriterij za procjenu svrhovitosti → državni probitak!
- Odnos prema načelu oficijelnosti: isto kao i kod načela legaliteta (!); odgovor na pitanje *kada?* nešto širi → kada su ispunjeni zakonski uvjeti i kada je progon u državnom (javnom) probitku!
- Odnos prema načelu legaliteta kaz. progona:
 - zajedničko → oba se načela odnose isključivo na državnog odvjetnika (kao i oficijelnost!);
 - različito → državni odvjetnik vrši kazneni progon samo kad procjeni svrhovitost (dakle nije uvijek dužan, već može vršiti kazneni progon!).
- Razlozi za prihvaćanje načela svrhovitosti:
 - isključuje obveznost kaznenog progona kod nevažnih događaja (npr. oduzimanje kutije cigareta); kod nas ovo posebno pravno regulirano KP-om (v. čl. 28. KZ i toč. 83. e.);
 - osigurava zaštitu državnog (javnog) probitka, ako bi kazneni postupak bio ovom probitku suprotan (primjer: *afera Profumo* u Velikoj Britaniji).
- Nedostaci načela svrhovitosti: v. prednosti načela legaliteta kaznenog progona (toč. 83. e.).
- Načelo svrhovitosti u našem kaznenom postupku:

- primjena načela legaliteta ali i načela svrhovitosti temeljem odredbe po kojoj "*... ako zakon drugčije ne propisuje, državni odvjetnik je dužan ...*" (čl. 2. st. 3. ZKP) → legalitet pravilo, svrhovitost iznimka (svrhovitost se primjenjuje kad zakon propisuje drugčije, dakle iznimno!);
- zakonom izričito predviđeni (dakle iznimni!) slučajevi primjene načela svrhovitosti:
 - i. *uvjetna odgoda kaznenog progona* (čl. 175. st. 1.) moguća je rješenjem državnog odvjetnika i to ako postoje u zakonu izričito (kumulativno!) navedeni slijedeći uvjeti:
 - a. zapriječena je novčana ili kazna zatvora do 3 godine;
 - b. postoji niži stupanj krivnje osumnjičenika, a štetne posljedice, s aspekta javnog probitka, ne nalažu kazneni progon;
 - c. postoji prethodna suglasnost oštećenika (gubi mogućnost postati supsidijarnim tužiteljem!);
 - d. postoji privola osumnjičenika na ispunjavanje jedne ili više zakonom određenih obveza (popravljanje ili naknada štete, uplata u humanitarne ili karitativne svrhe ili u fond za naknadu štete žrtvama kaznenih djela, plaćanje zakonskog uzdržavanja, rad za opće dobro na slobodi, podvrgavanje postupku odvikavanja od ovisnosti ili psihosocijalnoj terapiji) → po ispunjenju ovih obveza državni odvjetnik ovakvu uvjetnu odgodu zamjenjuje *rješenjem o odbacivanju kaznene prijave* (čl. 175. st. 3.).
 - ii. slučajevi kad je za kazneni progon potrebno *odobrenje nadležnog tijela za vršenje kaznenog progona* → ovo odobrenje daje se ako je to svrhovito, dakle procjenjuje se je li to u javnom probitku; odobrenje u nekim slučajevima daje nadležni državni odvjetnik (npr. *fakultativno primarna primjena teritorijalnog načela*, v. načela prostornog važenja, KP → čl. 13. st. 1. KZ-a), ali i druga državna tijela (npr. u slučaju postojanja *imuniteta*, v. toč. 83. i.);
 - iii. *ustupanje kaznenog progona (ZOMPO* → "*postupka*"?) *stranca* za kazneno djelo počinjeno u RH njegovoj državi ako se ona tome ne protivi (v.

čl. 65. ZOMPO), obrnuta situacija → preuzimanje postupka od strane RH (v. čl. 62. ZOMPO); postoji i *Europska konvencija o ustupanju kaznenog postupka* iz 1972. godine; ustupanje je moguće pod ovim uvjetima:

- a. zapriječena je kazna do 10 godina zatvora;
 - b. postoji suglasnost oštećenika ako je državljanin RH ili barem osiguranje za njegov imovinskopravni zahtjev;
 - c. proveden je zakonom propisani postupak → o ustupanju odlučuje:
 - do početka istrage → Glavni državni odvjetnik RH (v. čl. 15. st. 3. KZ!);
 - tijekom istrage → istražni sudac (na prijedlog državnog odvjetnika);
 - od završetka istrage do početka glavne rasprave → sudsko vijeće (na prijedlog državnog odvjetnika);
- iv. *nagodba s tzv. pokajnicima (pentiti* → pokajnici, institut talijanskog KP; v. pojam i naziv *kruskog svjedoka*, toč. 55. c., te konsenzualnost, toč. 76. c.) dakle s osobama koje su pripadnici zločinačke organizacije (v. čl. 89. st. 23. KZ, te čl. 29. do 38. ZUSKOK-a), a temeljem koje Glavni državni odvjetnik RH (jedini ovlaštenik, ali uz suglasnost suda!) odbacuje kaznenu prijavu ili odustaje od kaznenog progona tijekom kaznenog postupka, ako je to "... *razmjerno težini počinjenih kaznenih djela i važnosti iskaza te osobe, a važno je za otkrivanje kaznenih djela i članova zločinačke organizacije*" (čl. 176. ZKP); ZUSKOK određuje posebne uvjete za nagodbu:
- a. postoje osnove za oslobođenje ili za ublažavanje kazne (o ovim pojmovima v. KP!);
 - b. proveden je poseban zakonom utvrđeni postupak → prijedlog ravnatelja USKOK-a Glavnom državnom odvjetniku, te njegov zahtjev sudu (to su samo 4 županijska suda v. toč. 55. c.) da donese rješenje o ispitivanju pokajnika kao svjedoka (tzv. *kruskog svjedoka*); pismena izjava pokajnika o preuzetim obvezama (čl. 30. ZUSKOK-a);
 - c. radi o pokajniku koji nije počinio teška kaznena djela navedena u čl. 31. ZUSKOK-a, a sam nije organizator ili nije poticatelj na počinjenje

kaznenih djela kako bi time uvjetovao pokretanje kaznenog postupka (a on preuzeo ulogu pokajnika!);

- v. *primjena načela svrhovitosti u postupku prema maloljetnicima* i to u dva slučaja:
- a. ako je zapriječena novčana ili kazna zatvora do 5 godina → državni je odvjetnik ovlašten, ako smatra (procjena!) kako kazneno postupanje ne bi bilo svrhovito, ne vršiti kazneni progon (čl. 63. st. 1. ZSM, usporedi s čl. 175. st. 1. ZKP-a); u ovom slučaju državni odvjetnik može svoju odluku uvjetovati spremnošću maloljetnika (čl. 64. ZSM):
- da prema vlastitim mogućnostima popravi ili nadoknadi štetu nanесenu kaznenim djelom;
 - da se uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja;
 - da se podvrgne postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti;
 - da se uključi u pojedinačni ili skupni rad u savjetovalištu za mlade;
- b. ako je kazneno djelo počinjeno tijekom izvršenja kazne ili odgojne mjere → u ovom slučaju državni odvjetnik ne mora vršiti kazneni progon ako smatra (procjena!) kako vođenje kaznenog postupka očito ne bi imalo svrhe *s obzirom na težinu i narav djela i pobude iz kojih je počinjeno* (čl. 65. st. 1. ZSM).

85. Načelo akuzatornosti

- a. Pojam načela akuzatornosti: bez zahtjeva ovlaštenog tužitelja (pojasni pojam *ovlašteni tužitelj* ili *tužitelj!*) nema kaznenog postupka; onemogućava kumulaciju funkcija.
- b. Nastanak načela: *akuzatorski tip kaznenog postupka (accusator, v. toč. 15.)*; vrijedi li ovo načelo samo u akuzatorskom postupku?
- c. Razlike od već iznesenih načela kaznenog progona:

- ne odnosi se isključivo na državnog odvjetnika, već vrijedi uopće (za svakog ovlaštenog tužitelja);
 - nije značajno samo za ovlaštenog tužitelja, već djeluje i na sud (objektivnost → zašto?, v. toč. 15. e., te toč. 89.), a važno je i za obranu (određenost optužbe omogućava učinkovitu obranu!).
- d. Povezanost s načelima kaznenog progona: uvjetuje njihovu primjenu ne samo prije nego i tijekom čitavog kaznenog postupka.
- e. Načelo akuzatornosti u odredbama našeg kaznenog procesnog prava (isto izlaganje prilagođeno tijeku kaznenog postupka v. u toč. 89.):
- odredbe kojima se ovo načelo *prihvaća*:
 - i. istraga, a time i kazneni postupak (za koja kaznena djela?), ne može započeti bez istražnog zahtjeva kojega sudu podnosi tužitelj (najčešće državni odvjetnik, a eventualno supsidijarni tužitelj; zašto ne i privatni tužitelj?);
 - ii. ako tužitelj tijekom istrage odustane od kaznenog progona istražni sudac mora (čak ako ima suprotno mišljenje i smatra kako istragu treba nastaviti!) donijeti *rješenje o obustavi istrage* (v. *obustava istrage*, toč. 62. c.), a što vrijedi i u ostalim fazama postupka, tako da postupak uvijek mora biti okončan ako nema zahtjeva tužitelja;
 - iii. nakon završetka glavne rasprave sud donosi presudu kojom može obuhvatiti samo osobu i kazneno djelo navedeno u optužbi (*identitet presude i optužbe*, v. toč. 87. b.), što znači kako je sud vezan optužbom;
 - *iznimke* od načela akuzatornosti moguće su u postupku prema maloljetnicima (zašto u ovom postupku?) i to u tri slučaja (v. *postupak prema maloljetnicima* → *posebni dio*, te odredbe čl. 62., 76. st. 2. i 3., te 77. st. 2. ZSM):
 - i. ako temeljem kaznene prijave državni odvjetnik procjeni kako nema zakonskih uvjeta za kazneni progon maloljetnika (načelo legaliteta!) o tome mora izvjestiti oštećenika koji u roku od osam dana može tražiti (dakle ne može sam pa nije *supsidijarni tužitelj!*) da vijeće za maloljetnike višeg suda odluči o pokretanju kaznenog postupka; sudsko će vijeće, dakle sud, a ne tužitelj,

odlučiti o pokretanju postupka pred sucem za mladež (što je protivno načelu akuzatornosti);

- ii. odustanak državnog odvjetnika koji tijekom postupka zaključi kako ne postoje zakonski uvjeti za nastavak kaznenog progona, ne mora uvjetovati obustavu kaznenog postupka prema maloljetniku - ako sudac za mladež, zbog odustanka državnog odvjetnika, obustavi postupak, tada oštećenik može zatražiti da vijeće za maloljetnike višeg suda odluči o nastavku postupka → ako vijeće tako odluči postupak će se voditi suprotno volji državnog odvjetnika (što je protivno načelu akuzatornosti);
- iii. odustanak državnog odvjetnika koji, unatoč postojanju zakonskih uvjeta, smatra kako nije svrhovito vođenje postupka (*načelo oportuniteta!*), također ne mora uvjetovati obustavu kaznenog postupka; sudac za mladež ne mora se suglasiti s prijedlogom državnog odvjetnika o obustavi postupka, pa će tada zatražiti odluku vijeća za mladež višeg suda → odlukom vijeća postupak se može nastaviti unatoč suprotnoj volji državnog odvjetnika (što je protivno načelu akuzatornosti).

XXIII. poglavlje: NAČELA POVEZANA UZ FUNKCIJU OBRANE I ZAŠTITU TEMELJNIH PRAVA OKRIVLJENIKA

86. Načelo pravičnog postupka

a. Opće napomene:

- postoji li glavno (stožerno) načelo postupka (?); takvo bi "nadželo" utvrđivalo pravne standarde prihvaćene unutar njim i međunarodnim pravom koji utječu i na ostala načela;
- glavno načelo nekad i sad → od načela traženja materijalne istine do načela pravičnog postupka (od inkvizitornog prema akuzatornom postupku pod utjecajem i za nas obveznih odluka *ESLJ-a* po kojima je načelo pravičnog postupka *nadžakonsko načelo*); v. predmet *Delcourt protiv Belgije* iz 1970.g. (Krapac, II. izdanje, str. 107.); koje je načelo stožerno → načelo traženja materijalne istine ili načelo pravičnosti (?):

- i. načelo traženja materijalne istine:
 - a. odnos formalne i materijalne istine (*korespondencijske teorije* - Aristotel: sukladnost našeg saznanja s onim što stvarno postoji);
 - b. pojam načela: usmjerava zakonodavca, a ne vrijedi za tijela kaznenog postupka;
 - c. opasnost od ovog načela → izbacivanje iz klasifikacije (Krapac, II. izdanje, str. 52 - 54);
 - d. stvarno postojanje ovog načela kod nas i iznimke u našem pravu (v. toč. 92.);

- ii. načelo pravičnog postupka: zamjenjuje načelo traženja materijalne istine kao glavno načelo, što ukazuje na smanjivanje inkvizitornih elemenata i reprivatizaciju (v. toč. 75. c., te Krapac, II. izdanje, str. 53) u postupanju; odnos prema načelu traženja materijalne istine:
 - a. što je za ova načela zajedničko → oba se načela odnose na zakonodavca (koji o njima mora voditi računa prilikom pravnog reguliranja kaznenog postupka) iako predstavljaju različite težnje koje zakonodavac, pravnim reguliranjem, želi postići (učinkovitost odnosno zaštitu temeljnih prava građana!);
 - b. što je među ovim načelima različito → načelo traženja materijalne istine ne vrijedi za tijela kaznenog postupka (kad bi vrijedilo forma ne bi imala svrhe!; opasnost od ovog načela!), dok načelo pravičnog postupka vrijedi i za tijela kaznenog postupka, jer im je temelj tumačenju pravnih propisa (glavno načelo!).

- b. Pravne osnove načela pravičnog postupka (Krapac, II. izdanje, str. 102 - 106) čine odredbe (s primjerima):
 - međunarodnog prava:
 - i. odredba koja predviđa pravo osobe da "*... ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njen slučaj*" (čl. 6. st. 1. EKLJP); napomena: obveza direktne primjene ove konvencije od strane naših sudova (!);

ii. odluka ESLJP izričito navodi kako je "... načelo pravičnog postupka dio temeljnog prava na sudsku zaštitu" (v. postupak iz 2003. g. vođen protiv Turske i utvrđenje nepostojanja pravičnog postupanja protiv kurdske vođe Ocalana, Krapac, II. izdanje, str. 106-107); ova odluka (presedan!) obvezuje i RH;

- ustavnog prava RH (čl. 29. st. 1. URH): "*Svatko ima pravo da ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči ... o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela.*" Ustav predviđa i pravo okrivljenika protuispitivati svjedoke, čime prihvaća i *pravilo o jednakosti oružja* koje čini dio sadržaja načela pravičnosti (v. toč. 86. c.);
- kaznenog procesnog prava RH → ZKP (čl. 1. st. 1.), među ostalim, određujući sadržaj načela pravičnosti, proklamira težnju:
 - i. da nitko nedužan ne bude osuđen;
 - ii. da se počinitelju kaznenog djela izrekne kazna ili druga mjera uz uvjete koje predviđa zakon i na temelju zakonito provedenog postupka pred nadležnim sudom (načelo zakonitosti u širem smislu čime se onemogućava samovolja).

c. Sadržaj načela pravičnog postupka:

- jednako postupanje prema svima → u kaznenom postupku ne smije biti diskriminacije po bilo kojem osnovu;
- neutraliziranje (ili barem bitno smanjenje) faktične nejednakosti okrivljenika suprostavljenog državi (v. načelo zaštite okrivljenika koje je sadržajno dio načela pravičnosti, toč. 87.);
- ravnopravni *pravni* (procesni) položaj okrivljenika → okrivljenik ima ista procesna prava kao i tužitelj što se osigurava ovim procesnim pravilima:
 - i. *pravo nazočnosti stranaka* (dakle i okrivljenika!) procesnim radnjama, što uključuje i pravo suprostavljanja (kontradiktornosti, *audiatur et altera pars*) tijekom trajanja postupka; primjer (ZKP, čl. 286.) → pozivanje optuženika na glavnu raspravu;

- ii. *pravo poduzimanja svih radnji koje može poduzeti protustranka* (tzv. *jednakost oružja*); onemogućava (aktivnu) diskriminaciju; primjeri (ZKP, 54., 322. st. 1. te čl. 58. st. 1.) → pravo stranaka predlagati dokaze i razgledati spise, jednakost u pravima supsidijarnog tužitelja i državnog odvjetnika; pravo protuispitivanja (čl. 29. st. 2. URH!) i sl.;
 - osiguranje barem *minimalnih prava obrane* koja su određena praksom ESLJP, tako da među ova prava, prihvaćena i ZKP-om, možemo svrstati:
 - i. pravo okrivljenika na obavijest o prirodi i razlozima optužbe, te na odgovarajuće vrijeme za pripremanje obrane; primjeri → ZKP: čl. 4. st. 1., 225. st. 2., 271. st. 1., 286. st. 3.;
 - ii. pravo na obranu i na branitelja (u nekim slučajevima i na besplatnog branitelja, te tumača); primjeri → ZKP: čl. 225. st. 3, 231. st. 1.;
 - iii. pravo na obrazloženu sudsku odluku; primjeri → ZKP: čl. 359. st. 6. - 10., 297. st. 5., 103. st. 2., 295. st. 1.;
 - iv. pravo na pobijanje prvostupanjske osude; primjeri → ZKP: čl. 362. i 395.;
 - v. pravo na odštetu u slučaju neutemeljene osude; primjeri → čl. 25. st. 4. URH, te čl. 12., i 476. ZKP;
 - zabrana uporabe *nezakonitih dokaza* (v. posebni dio); primjeri → načelna odredba (čl. 9. st. 1.), te odredbe o izdvajanju dokaza iz spisa predmeta (čl. 78. st. 3., 274. st. 4. ZKP-a).
- d. Iznimke od načela pravičnog postupka u našem pravu s primjerima iz ZKP-a:
- donošenje odluka o sukobu nadležnosti bez nazočnosti stranaka (čl. 35.);
 - izdavanje kaznenog naloga bez osumnjičenika (čl. 446.);
 - poduzimanje hitnih istražnih radnji bez nazočnosti stranaka (čl. 184.);

- primjena (tajnih!) mjera privremenog ograničenja ustavnih prava i sloboda (v. toč. 56. d.) kao npr. tajnog praćenja i tehničkog snimanja osoba i predmeta (čl. 180. - 183.);
 - pravo istražnog suca neposredno odbiti dokazni prijedlog okrivljenika, ali ne i državnog odvjetnika, što je suprotno pravilu o jednakosti oružja (čl. 197. st. 1.);
 - suđenje bez nazočnosti okrivljenika (v. toč. 62. b., *kontumacijski postupak* i suđenje *in absentia*);
 - moguća presuda bez obrazloženja u sumarnom postupku, ako stranke ne zahtijevaju pisano obrazloženje (čl. 442. st. 7.).
- e. Zašto smo načelo pravičnog postupka koje je usmjereno na zakonodavca svrstali među načela povezana uz funkciju obrane?

87. Načelo zaštite okrivljenika

- a. Pojam načela: realizacija jednog od elemenata načela pravičnosti usmjerenog na otklon (makar u jednom dijelu) faktičke neravnopravnosti okrivljenika (v. toč. 86. c.); temeljna postavka ovog načela → ravnopravnost stranaka putem propisa o neravnopravnosti, priznavanjem pogodnosti okrivljeniku.
- b. *Sadržaj načela zaštite okrivljenika*: posebna procesna pravila predviđena KPP-om radi zaštite okrivljenika i to:
- *presumpcija okrivljenikove nedužnosti* → v. toč. 61. b.;
 - pravilo *ne bis in idem* (hrv.: ne sudi dvaput u istoj stvari):
 - i. *pojam*: procesno pravilo nastalo u rimskom pravu po kojem se kazneni postupak ne može voditi protiv neke osobe zbog kaznenog djela za koje je već bila suđena i za koje je donesena pravomoćna sudska odluka (čl. 11. st. 1.);
 - ii. *pravna narav* ovog pravila: radi se o procesnoj smetnji → kad postoji onemogućava vođenje postupka; primjer: ovo je pravilo negativni zakonski uvjeti kod načela legaliteta kaznenog progona (v. toč. 73. i.);
 - iii. cilj: pravna sigurnost;

- iv. povezanost s *načelom traženja materijalne istine* (iznimka! zašto je prihvaćena?; v. toč. 92. f.);
- *zabrana reformatio in peius* (hrv.: zabrana izmjene na gore/lošije):
 - i. *pojam*: procesno pravilo po kojem se, ako je žalba izjavljena samo (isključivo) u korist okrivljenika, presuda ne smije izmijeniti na njegovu štetu (čl. 381.);
 - ii. odlučivanje na štetu okrivljenika nije moguće čak i ako se, povodom žalbe, utvrde okolnosti zbog kojih bi se trebala izreći teža kazna (npr. umjesto krađe utvrđena je teška krađa);
 - iii. *apsolutni karakter zabrane*: jednom nastala, ova zabrana vrijedi do okončanja kaznenog postupka;
 - iv. povezanost zabrane s postupkom po žalbi (v. posebni dio), te s *načelom traženja materijalne istine* (iznimka! zašto je prihvaćena?; v. toč. 92. f.);
- pravilo *in dubio pro reo* (hrv.: u sumnji za okrivljenika):
 - i. *pojam*: procesno pravilo po kojem u slučaju sumnje (dvojbe) o postojanju neke činjenice sud o (ne)postojanju činjenice odlučuje ovisno o interesu okrivljenika, dakle prihvaća ono što okrivljeniku bolje odgovara (čl. 3. st. 2.);
 - ii. razlog nastanka: reakcija na odluku *absolutio ab instantia* (v. toč. 16. d.) u drugoj polovini XIX. st. → pravna sigurnost (kao i pravilo *ne bis in idem*, v. gore);
 - iii. povezanost ovog pravila s dokazivanjem, te s *načelom slobodne ocjene dokaza* (v. toč. 91.);
- *identitet (istovjetnost) presude i optužbe*:
 - i. *pojam*: procesno pravilo po kojemu se činjenički opis kaznenog djela u presudi ne smije razlikovati od činjeničkog opisa navedenog u optužbi (čl. 350.); nije nužan identitet u pravnoj kvalifikaciji djela!;
 - ii. povezanost s *načelom traženja materijalne istine* (iznimka! zašto je prihvaćena? v. toč. 92. f.) i *načelom akuzatornosti* (v. toč. 85.).

88. Načelo razmjernosti

- a. Općenito: načelo nastalo u KP-u → razmjernost kaznenog djela i kazne (Beccaria - v. KP!); povezanost s načelom legaliteta (*nullum ...*); odgovara KP-u jer se primjenjuje nakon utvrđenja postojanja kaznenog djela i počinitelja; od nedavno izričito naglašeno načelo i u KPP-u.
- b. Pojam procesnog načela razmjernosti: sukladnost mjera ograničavanja temeljnih prava i sloboda predviđenih procesnim pravom težini kaznenog djela zbog kojega se vodi kazneni postupak (apstraktni razmjer), te sukladnost izrečenih mjera konkretnom slučaju (konkretni razmjer) → kumulativnost: zakonska i sudska individualizacija!
- c. Temeljni problem: tijekom postupka (presumpcija nedužnosti!) nema izvjesnosti o počinjenju djela → teže mjere ograničavanja temeljnih prava mogu se izreći (možda nevinoj!) osobi okrivljenoj radi težeg kaznenog djela, dok se neće moći izreći (krivoj!) osobi okrivljenoj zbog lakšeg kaznenog djela! Gdje je razmjer?
- d. Pravne osnove načela razmjernosti:
 - međunarodno pravo:
 - i. *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima iz 1966.* (ratificiran od bivše SFRJ 1971. godine, prihvaćen s retroaktivnim važenjem od RH 1992. godine) → zabrana određivanja (i zakonskog!) većih ograničenja temeljnih prava;
 - ii. *EKZLJ*: mogućnost oduzimanja slobode samo pod određenim (razmjernim!) uvjetima;
 - unutarnje pravo:
 - i. URH (čl. 16/2): "*Svako ograničenje sloboda i prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju*";
 - ii. *ZKP*: različite odredbe, primjeri u narednoj točki (v. toč. 88. e.);
 - iii. ostali propisi (primjeri): ograničenja (a time i konkretni srazmjer!) za uporabu sredstava prisile kao na pr. tjelesne snage, palice, sredstava za vezivanje i sl., v. čl. 54. - 59. *Zakona o policiji (ZOP)* iz 2000.; ograničenja

za uporabu vatrenog oružja prema osobama (čl. 62. ZOP).

- e. Primjena načela razmjernosti u našem pravu (primjeri odgovarajućih odredbi ZKP-a):
- točno određeni slučajevi (dakle slučajevi razmjerni potrebama) izdavanja *dovedbenog naloga* (čl. 89. st. 1.);
 - provođenje mjera osiguranja nazočnosti okrivljenika (čl. 87. st. 1.), a posebno *mjera opreza* (čl. 90. st. 1.) ili *jamstva* (čl. 91. st. 1.) umjesto određivanja pritvora;
 - određivanje visine jamčevine u razmjeru s konkretnim događajem (elementi za procjenu razmjera: težina djela, osobne i obiteljske prilike, imovno stanje (čl. 92. st. 1.);
 - razmjer između trajanja *pritvora* i počinjenog (je li počinjeno?) kaznenog djela, te očekivane kazne (čl. 101. st. 3.);
 - ostale odredbe ZKP-a povezane s načelom razmjernosti (v. npr. odredbe o uhićenju, zadržavanju, te naknadi štete neutemeljeno uhićenim osobama).

XXIV. poglavlje: NAČELA POVEZANA UZ FUNKCIJU SUĐENJA

89. *Akuzatorno (optužno) i inkvizitorno (istražno) načelo*

- a. Povezanost ovih načela s ranijim izlaganjima (v. toč. 15. i 16., te 85.).
- b. Značaj proučavanja ovih načela za shvaćanje naravi konkretnog postupka.
- c. Pojam i nastanak načela akuzatornosti; gdje izlagati načelo akuzatornosti (uz funkciju progona ili uz funkciju suđenja?); utjecaj na suđenje (odvojenost funkcija - objektivnost suda i identitet presude); v. izlaganja o načelu akuzatornosti, te o načelu zaštite okrivljenika (toč. 85., te 87. e.)!
- d. Pojam i nastanak istražnog načela.

e. Način izlaganja: putem navođenja akuzatornih i inkvizitornih elemenata u svakoj vrsti i fazi postupka (redovni postupak: istraga - optuživanje - rasprava; sumarni postupak; postupak prema maloljetnicima).

f. Redovni kazneni postupak → *istraga*:

- inkvizitorni elementi:
 - i. istragu provodi istražni sudac → *inkvizitorna максима* (v. toč. 16. i 92. e.) koja se izražava kroz ove odredbe ZKP-a (primjeri):
 - a. čl. 196.: istražni sudac može poduzimati istražne radnje i bez prijedloga stranaka;
 - b. čl. 197. st. 1.: istražni sudac ne mora prihvatiti prijedloge stranaka;
 - ii. pravo istražnog suca ispitivati okrivljenika (čl. 225. st. 1.) uz istovremeno pravo okrivljenika na šutnju (225. st. 2.) → problem suprostavljenih odredbi (!);
 - iii. tajnost istrage uz stranačku javnost (čl. 207.);
- akuzatorni elementi:
 - i. nužno postojanje zahtjeva ovlaštenog tužitelja → nema kumulacije funkcija (ZKP primjeri):
 - a. čl. 188. st. 1.: mora postojati *istražni zahtjev*;
 - b. čl. 200.: odustanak državnog odvjetnika od zahtjeva uvjetuje obustavu istrage;
 - c. čl. 188. st. 3.: određenost istražnog zahtjeva;
 - d. čl. 189. st. 1.: određenost *rješenja o provođenju istrage* istražnim zahtjevom;
 - e. čl. 195. st. 1.: vezanost istražnog suca vlastitim rješenjem o provođenju istrage;
 - ii. relativna (?) ravnopravnost stranaka u istrazi i to:
 - a. ravnopravnost u odnosu na nazočnost stranaka istražnim radnjama → obvezno pozivanje (v. toč. 86.); iznimka → opasnost od odgode (čl. 198. st. 5.);
 - b. ravnopravnost kod predlaganja istražnih radnji, ali različite posljedice odluke o neprihvatanju prijedloga (čl. 197. st. 1.);

- c. ravnopravnost prilikom uvida u spis predmeta: nakon podnošenja istražnog zahtjeva ili poduzimanja istražne radnje → pravo branitelja (čl. 68.) i okrivljenika (155. st. 5.).

g. Redovni kazneni postupak → *optuživanje* (samo akuzatorni elementi):

- pismena formulacija optužbe (čl. 268. st. 1.);
- bez optužnice nema nastavka postupanja (čl. 267. st. 1.);
- pravo na podnošenje prigovora (kontradiktornost, čl. 272. st. 1.).

h. Redovni kazneni postupak → *glavna rasprava*:

- akuzatorni elementi:
 - i. javnost raspravljanja (čl. 292. st. 1.);
 - ii. elementi tijeka glavne rasprave koji ukazuju na postojanje spora:
 - a. čitanje optužnice → određivanje premeta spora (čl. 319. st. 1.);
 - b. izjašnjavanje okrivljenika (čl. 320. st. 1. i 3.) → 2 mogućnosti;
 - c. dokazni postupak (čl. 321. i dr.);
 - d. kontradiktornost (čl. 333.);
 - e. govori stranaka (čl. 343.);
 - f. istovjetnost presude i optužbe (čl. 350. st. 1.);
 - iii. neposrednost (*v. načelo neposrednosti*, toč. 90.);
- inkvizitorni elementi:
 - i. pravo ispitivanja optuženika - redosljed (čl. 320. st. 4.);
 - ii. aktivna uloga suda (predsjednika vijeća) i nova ograničenja (dokazni prijedlozi):
 - a. novi dokazi tijekom priprema (čl. 287. st. 3.);
 - b. inkvizitorna maksima (čl. 322. st. 3.).

- i. Specifični (posebni) inkvizitorni elementi sumarnog (skraćenog) kaznenog postupka (zašto su predviđeni?):
- rasprava bez nazočnosti ovlaštenog tužitelja (državnog odvjetnika i privatnog tužitelja, v. čl. 441. st. 1. i 2.);
 - rasprava bez nazočnosti okrivljenika → 3 uvjeta (čl. 441. st. 3.), razlika od kontumacije.
- j. Specifični (posebni) inkvizitorni elementi postupka prema maloljetnicima (zašto su predviđeni?):
- državni je odvjetnik jedini ovlašteni tužitelj (čl. 45. st. 1. ZSM) → načelo oficijelnosti (!);
 - mogućnost postojanja postupka suprotno volji državnog odvjetnika (i akuzatornosti!) odlukom suda ukoliko (v. toč. 84. g.):
 - i. državni odvjetnik ne pokreće postupak jer smatra da nema zakonskih osnova (primjena *načela legaliteta kaznenog progona*, v. čl. 62. ZSM);
 - ii. državni odvjetnik (primjena načela legaliteta!) odustaje od već pokrenutog postupanja (čl. 76. ZSM);
 - iii. državni odvjetnik odustaje primjenjujući načelo oportuniteta (čl. 77. ZSM);
 - isključenje javnosti (čl. 83. st. 1. ZSM);
 - nevezanost suda prijedlogom državnog odvjetnika o vrsti sankcije (kazna ili odgojna mjera → čl. 85. st. 1. ZSM).

90. *Načelo neposrednosti sudske ocjene dokaza*

- a. Pojam načela neposrednosti: izvođenje dokaza u njihovu izvornom obliku. Pojašnjenje povezanih pojmova:
- *izvođenje dokaza* → utvrđivanje sadržaja dokaza;
 - *ocjena dokaza* → zaključivanje o (ne)postojanju činjenice temeljem izvođenja dokaza;

- povezanost izvođenja s ocjenom dokaza.
- b. Realizacija neposrednosti ovisna o vrsti dokaza:
- iskazi osoba → neposrednost se ostvaruje iskazivanjem osobe (dakle izvođenjem dokaza) pred sudskim vijećem;
 - isprave → neposrednost se ostvaruje pribavljanjem izvornika.
- c. Razlozi za prihvaćanje načela neposrednosti:
- prihvaćanje ovoga načela smanjuje mogućnost sudske zablude (eliminacija netočnih dokaza);
 - primjena načela omogućava i psihološku, a ne samo logičku ocjenu dokaza;
 - načelo omogućava ispravak eventualnih pogrešaka (postavljanjem tzv. dopunskih pitanja).
- d. Odredbe ZKP-a kojima se prihvaća načelo neposrednosti:
- predviđanje obveze suda ispitivati okrivljenika na glavnoj raspravi (čl. 321. st. 2.), a u vezi s tim i mogućnost njegova prisilnog dovođenja (čl. 305. st. 1.);
 - određivanje obveze suda ispitivati svjedoke i vještake na glavnoj raspravi (čl. 308. st. 1.);
 - obveza suda kontinuirano održavati glavnu raspravu, a s čim su u vezi pravne odredbe o:
 - i. prekidu glavne rasprave (do 8 dana, čl. 311. st. 3.);
 - ii. odgodi glavne rasprave koja, ovisno o trajanju, zbog prihvaćanja načela neposrednosti, ima različit pravni učinak:
 - a. odgoda do 2 mjeseca uz isto sudsko vijeće → rasprava može početi iznova;
 - b. odgoda preko 2 mjeseca ili izmjena sastava vijeća → rasprava *mora* početi iznova (čl. 310.);
 - određivanje rokova za objavljivanje presude (odmah ili do 3 dana, čl. 356. st. 1.), te za pisanje i otpremu presude (mjesec +

15 + 15 dana, čl. 358. st. 1.) → rezultat prihvatanja načela neposrednosti;

- podnošenje isprava u izvorniku (čl. 330. st. 1.).

e. Iznimke od načela neposrednosti:

- mogućnost održavanja rasprave bez nazočnosti okrivljenika (nema neposrednog iskazivanja!) i to kod kontumacijskog postupka (v. čl. 305. st. 5. i toč. 62.);
- mogućnost čitanja iskaza okrivljenika iz istrage, ako se razlikuje od iskaza s glavne rasprave (čl. 335. st. 1.);
- mogućnost čitanja iskaza svjedoka, vještaka, suoptuženika i osuđenika (čl. 331. st. 1.) i to (alternativno):
 - i. u slučaju smrti, bolesti, starosti ispitanika ili iz drugih važnih uzroka;
 - ii. ako ispitanici, bez zakonskih razloga (navedi zakonske razloge; v. posebni dio), odbijaju iskazivati na glavnoj raspravi;
 - iii. ako su stranke suglasne da se iskaz čita; iznimka → čitanje bez suglasnosti stranaka (čl. 331. st. 1. toč. 5.);
 - iv. ako je ispitanik ispitan izvan rasprave sukladno odredbi čl. 305. st. 4.

f. Značenje načela neposrednosti za žalbeni postupak:

- općenito o žalbenim razlozima i njihovoj povezanosti s načelom neposrednosti;
- kako drugostupanjski sud može odlučivati o činjenicama (?);
- ograničene ovlasti suda drugog stupnja zbog načela neposrednosti.

91. Načelo slobodne ocjene dokaza

- a. Pojam načela slobodne ocjene dokaza: ovo načelo znači kako sud prilikom utvrđenja činjenica nije vezan pravnim propisima koji bi određivali vrijednost pojedinih dokaza (suprotnost formalnoj/zakonskoj dokaznoj teoriji).
- b. Slobodna je ocjena dokaza kod nas prihvaćena odredbama:
 - čl. 8. st. 2.: "... pravo suda i državnih tijela ... da ocjenjuju postojanje ili nepostojanje činjenica nije vezano posebnim formalnim dokaznim pravilima.";
 - čl. 351. st. 2.: " ... sud je dužan savjesno ocijeniti svaki dokaz pojedinačno i u svezi s ostalim dokazima, te na temelju takve ocjene izvesti zaključak je li neka činjenica dokazana."
- c. Iznimke od slobodne ocjene dokaza kod nas (primjena formalne zakonske teorije, v. toč. 16. f.):
 - dokazivanje činjenica u nekim slučajevima isključivo pravomoćnom presudom (npr. počinjenje kaznenog djela sudionika u postupku, ako je to razlog za obnovu postupka; postoji i iznimka od ove iznimke, što znači primjenu pravila (v. čl. 405. st. 2.);
 - dokazivanje činjenica isključivo medicinskim vještačenjem, a ne i drugim dokazima, kao npr. dokazivanje uzroka smrti (čl. 258. st. 1.), postojanja trovanja (čl. 262. st.1.), težine tjelesnih ozljeda (čl. 263. st. 1.), te ubroјivosti ili smanjene ubroјivosti okrivljenika (čl. 264. st. 1.);
 - dokazivanje ranije osuđivanosti okrivljenika radi primjene materijalnopravnih odredbi (čl. 56. st. 2. KZ) moguće je samo temeljem podataka iz kaznene evidencije (čl. 86. st. 1. KZ, v. i čl. 162. st. 1.).
- d. Postoji li apsolutna sloboda ocjene dokaza (?) → vezanost suda općim zakonima ljudskog mišljenja - kriterij *razboritosti* (v. Krapac, str. 80 - 81).

92. Načelo traženja materijalne istine

- a. Zašto naziv "materijalna" istina? Odnos prema "formalnoj" istini! Čl. 8. st. 1. → materijalna obrana!

- b. Pojam načela traženja materijalne istine: zahtjev zakonodavcu da *u pravilu* ne propisuje zakonske forme koje otežavaju utvrđenje materijalne istine.
- c. Dileme oko unošenja ovog načela u sustav temeljnih načela KPP-a (v. toč. 86. a.); za koga (NE) vrijedi ovo načelo?
- d. Povezanost ovog načela s ostalim načelima, posebno povezanost iznimaka od ovog načela s načelom zaštite okrivljenika (v. toč. 87.).
- e. Odredbe ZKP-a kojima se ovo načelo *prihvaća*:
- odredba o slobodnoj ocjeni dokaza (v. čl. 8. st. 2., te toč. 91.).
 - odredbe o *inkvizitornoj maksimi* (v. toč. 16. h., te 89. f.) po kojima:
 - i. istražni sudac provodi istražne radnje i bez prijedloga stranaka (čl. 196.);
 - ii. tijekom priprema glavne rasprave predsjednik vijeća odlučuje o pribavljanju novih dokaza za glavnu raspravu (čl. 287. st. 3.);
 - iii. vijeće na glavnoj raspravi može odlučiti o izvođenju dokaza koji nisu predloženi ili od kojih je predlagatelj odustao (čl. 322. st. 3.);
 - iv. vijeće na glavnoj raspravi odlučuje o prijedlogu za dopunu dokaznog postupka (čl. 340.);
 - odredba o obvezi provjere okrivljenikova *priznanja* (čl. 320. st. 6.), osim (iznimka!) ako je ono *potpuno i sukladno* pribavljenim dokazima (tada se utvrđuju samo dokazi važni za odluku o kazni);
 - odredbe kojima se prihvaća institut "*beneficium novorum*":
 - i. novi dokazni prijedlozi mogu se podnijeti do završetka glavne rasprave (čl. 322. st. 1.) uz ograničenu mogućnost suda da ih odbije (čl. 322. st. 4.);
 - ii. novi dokazi mogu se iznositi i u žalbi (čl. 365. st. 4.), osim kod potpunog priznanja kad se mogu iznositi samo dokazi važni za odluku o kazni;

iii. novi se dokazi mogu predlagati i na raspravi pred drugostupanjskim sudom (čl. 377. st. 4.);

iv. novi su dokazni prijedlozi mogući i nakon pravomoćnosti osuđujuće presude (dakle neovisno o ikakvom roku!), ako se zahtjeva obnova kaznenog postupka (čl. 405. st. 1. toč. 3., v. posebni dio);

- odredba o *prejudicijalnom (prethodnom) pitanju* (čl. 15.) koja omogućava sudu da odlučuje i o pitanjima za koja nije nadležan (v. toč. 13. b.).

f. Zakonske odredbe o *iznimkama od načela traženja materijalne istine*:

- odredba kojom se prihvaća pravilo "*ne bis in idem*" → čl. 11. st. 1. (v. toč. 87. b.);
- odredba o "*zabrani reformatio in peius*" → čl. 381. (v. toč. 87. b., te posebni dio → postupak po žalbi);
- odredbe o isključivom dokazivanju pravomoćnom presudom → čl. 405. st. 2. (v. toč. 91. c.);
- odredba o "*identitetu presude i optužbe*" → čl. 350. st. 1. (v. toč. 85. i 87. b.).

93. Načelo javnosti sudske rasprave

a. Elementi pojma načela javnosti: unaprijed neodređene osobe + broj ovisan o prostornim mogućnostima sudnice + pravo iznošenja informacija o raspravi (i u medijima).

b. Općenito o načelu javnosti:

- nastanak i značaj načela (javna/tajna suđenja kao kriterij za ocjenu demokratičnosti);
- pravni izvori:
 - i. Ustav RH → "*Sudske su rasprave javne i presude se izriču javno, u ime Republike Hrvatske.*" (čl. 119. st. 1.);
 - ii. odredbe međunarodnog prava (v. toč. 35. e.);

- a. *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima* (čl. 14. st. 1.);
- b. *Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava* (čl. 6. st. 1.).

iii. ZKP → v. toč. 89. h.;

- razlozi za (nadzor i prevencija) i protiv (utvrđivanje činjenica, zaštita okrivljenika i drugih sudionika) prihvaćanja načela javnosti.

b. *Načelo javnosti sudske rasprave* temeljem odredbi ZKP-a:

- kad se primjenjuje (?):
 - i. za trajanja glavne rasprave (čl. 293. st. 1.): od otvaranja zasjedanja do završetka rasprave (već prije početka glavne rasprave; v. trenutak i značaj preciziranja početka glavne rasprave);
 - ii. sadržaj pojma širi od naziva → javnost i prilikom odlučivanja drugostupanjskog vijeća neovisno o tome odlučuje li nakon rasprave ili na sjednici, te javnost prilikom proglašenja presude;
- odredbe o *primjeni* načela javnosti (kako se primjenjuje ovo načelo?):
 - i. nazočnost punoljetnih osoba na glavnoj raspravi (čl. 292.);
 - ii. problem tehničkog snimanja rasprave (čl. 299. st. 3.):
 - a. fotografsko snimanje → potrebna dozvola predsjednika ŽS;
 - b. TV i druga snimanja → potrebna dozvola predsjednika VS;
 - c. tonsko snimanje od strane stranaka i branitelja → moguće je uvijek kad je u primjeni načelo javnosti, ali se ova tonska snimka u odnosu na osobne podatke sudionika smatra tajnom snimkom (čl. 299. st. 4.);
 - iii. javnost na sjednici vijeća drugostupanjskog suda (čl. 374. st. 5.);

- iv. javnost na raspravi pred drugostupanjskim sudom (čl. 378.);
- odredbe o *isključenju* načela javnosti → *iznimke* od načela javnosti (čl. 293.):
 - i. razlozi za isključenje javnosti:
 - a. zaštita sigurnosti i obrane RH;
 - b. čuvanje tajne → pojam tajne (saznanje o činjenicama poznatim užem krugu osoba koje ne bi, iz opravdanih razloga, trebalo širiti → v. KP!); vrste tajni (npr. službena, državna, profesionalna, v. KZ čl. 132., 144., 145. i 295. o pojmu i razlikama!);
 - c. čuvanje javnog reda i mira → postoji opravdana bojazan od nereda ili je do nereda već došlo;
 - d. zaštita osobnog ili obiteljskog života okrivljenika, oštećenika ili/i drugih sudionika u postupku;
 - e. zaštita probitaka maloljetnika (razlika od razloga pod ^{f.} ?);
 - f. postupak prema maloljetnicima (čl. 83. ZSM).
 - ii. postupak isključenja javnosti: oficijelnost ili prijedlog stranaka, ali uvijek nakon ispitivanja stranaka o ovome; isključenje za dio ili za cijelu raspravu → rješenjem odlučuje sudsko vijeće, a dozvoljena je žalba na ovakvo rješenje (čl. 293. st. 1.); upozorenje → odavanje tajne = kazneno djelo (čl. 305. KZ: *povreda tajnosti postupka*, te čl. 351. KZ: *odavanje službene tajne*);
- ograničenja prilikom isključenja javnosti (iznimke od iznimki!):
 - i. u odnosu na osobe: isključenje javnosti nikad nije upravljeno na stranke, oštećenika, zastupnike i branitelja (čl. 294. st. 1.);
 - ii. u odnosu na procesne radnje: isključenje se nikad ne odnosi na objavu presude (čl. 356. st. 4.);
- udaljenje s glavne rasprave → nije isključenje javnosti (v. čl. 299. st. 2. i čl. 300.).

94. Načelo usmenosti sudske rasprave

- b. Pojam načela usmenosti.
- c. Razlozi prihvaćanja: omogućava primjenu načela javnosti, a olakšava provođenje načela kontradiktornosti.
- d. Razlikovanje načela usmenosti od načela neposrednosti.
- e. Načelo usmenosti *kod nas* prema odredbama o:
 - čitanju optužbe (čl. 319. st. 1.);
 - dokaznom postupku i završnim riječima (čl. 343.);
 - sastavljanju zapisnika uz glasno diktiranje (čl. 74. st. 3.);
 - izricanju presude javnim čitanjem (čl. 356. st. 2.);
 - drugostupanjskoj raspravi → usmeno izvješće suca izvjestitelja (čl. 377. st. 1.);
 - čitanju zapisnika s glavne rasprave (čl. 377. st. 2.).